

Møte fredag den 23. mai 2008 kl. 10

President: Carl I. Hagen

Dagsorden (nr. 83):

1. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Kjønnaas Kjos, Kenneth Svendsen og Robert Eriksson om redusert gjenanskaffelsestid og kjørelengde for gjenkjøp av bil for funksjonshemmede (Innst. S. nr. 222 (2007-2008), jf. Dokument nr. 8:56 (2007-2008))
2. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Robert Eriksson, Anders Anundsen og Kari Kjønnaas Kjos om å heve taket på utdanningsstøtten for yrkeshemmede (Innst. S. nr. 220 (2007-2008), jf. Dokument nr. 8:62 (2007-2008))
3. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Laila Dāvøy og Åse Gunhild Woie Duesund om tiltak for å redusere antallet som blir uføre i ung alder på grunn av psykiske lidelser (Innst. S. nr. 224 (2007-2008), jf. Dokument nr. 8:66 (2007-2008))
4. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Odd Einar Dørum, André N. Skjelstad og Gunvald Ludvigsen om opprettelse av en varslerenhet i Arbeidstilsynet (Innst. S. nr. 239 (2007-2008), jf. Dokument nr. 8:69 (2007-2008))
5. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 158/2007 av 7. desember 2007 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2004/38/EF om unionsborgere og deres familiemedlemmers rett til å ferdes og oppholde seg fritt på medlemsstatenes territorium (Innst. S. nr. 231 (2007-2008), jf. St.prp. nr. 42 (2007-2008))
6. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Anders Anundsen, Jon Jæger Gåsvatn, Åse M. Schmidt og Ib Thomsen om å overføre kontrollansvaret for læringsmiljø og inn klima ved landets grunnskoler og videregående skoler midlertidig til Arbeidstilsynet (Innst. S. nr. 216 (2007-2008), jf. Dokument nr. 8:77 (2007-2008))
7. Referat

Presidenten: Representantene Erling Sande og Sigvald Oppebøen Hansen, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Den innkalte vararepresentant for Sør-Trøndelag fylke, Michael Momyr, har tatt sete.

Det foreligger to permisjonssøknader:

- fra Stortingets delegasjon til NATOs parlamentariske forsamling foreligger søknad, underskrevet av delegasjonens leder, stortingsrepresentant Per Ove Width. Søknaden gjelder permisjon for representan-

tene Jan Arild Ellingsen, Tore Nordtun, Jan Petersen, Hans Olav Syversen og Per Ove Width i tiden fra og med 23. mai til og med 27. mai – alle for å delta i NATOs parlamentariske forsamlings vårsesjon i Berlin

- fra representanten Lise Christoffersen om permisjon i tiden fra og med 26. mai til og med 28. mai for å delta i møter i Europarådets overvåkingsskomite i Kiev, Ukraina

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Akershus fylke: Cathrin Bretzeg
For Buskerud fylke: Nina Mjøberg
For Nordland fylke: Torill Ø. Hanssen
For Oslo: Aud Kvalbein
For Rogaland fylke: Unn Therese O. Sørensen
For Vestfold fylke: Jan Fredrik Vogt
3. Cathrin Bretzeg og Jan Fredrik Vogt innvelges i Lagtinget for den tid de møter for henholdsvis representantene Jan Petersen og Per Ove Width.

Presidenten: Cathrin Bretzeg, Torill Ø. Hanssen, Aud Kvalbein, Unn Therese O. Sørensen og Jan Fredrik Vogt er til stede og vil ta sete.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten foreslå at formiddagsmøtet – om nødvendig – fortsetter utover den reglementsmessige tid, kl. 16, til dagens kart er ferdigbehandlet. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 1 [10:02:14]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Kjønnaas Kjos, Kenneth Svendsen og Robert Eriksson om redusert gjenanskaffelsestid og kjørelengde for gjenkjøp av bil for funksjonshemmede (Innst. S. nr. 222 (2007-2008), jf. Dokument nr. 8:56 (2007-2008))

Presidenten: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil fem replikker med svar etter innlegget fra statsråden innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Lise Christoffersen (A) [10:03:20] (sakens ordfører): I representantforslag nr. 8:56 for 2007-2008 fremmer de tre representantene Kjønnaas Kjos, Svendsen og Eriksson forslag til endringer i gjeldende regler om stønad til bil for funksjonshemmede. Bilstønadsordningen er en av flere

stønadsordninger som vi finner i folketrygdloven kapittel 10, ytelser under medisinsk rehabilitering. Formålet med alle disse stønadsordningene er bl.a. å kompensere for visse utgifter folk med «sykdom, skade eller lyte» påføres, sammenlignet med andre, når de skal fungere i arbeid og fritid.

Ordet «påføres» finnes verken i loven eller i forskriften til bestemmelsene om bedring av funksjonsevnen. Det er likevel et bevisst valg av begrep fra min side, fordi de ekstrautgiftene vi snakker om i dette tilfellet, i stor grad henger sammen med samfunnets manglende evne eller vilje til å tilrettelegge for at flest mulig kan fungere i arbeid og fritid på sine egne premisser. Vi snakker om et velferdssamfunn som ikke er inkluderende nok. Vi snakker om et velferdssamfunn der de kollektive transportordningene i altfor stor grad fungerer som barrierer mot funksjonshemmedes deltakelse i arbeidsliv og fritidsaktiviteter. Ansvaret for at vi på dette området er kommet altfor kort, og kortere enn mange andre land, er nok ganske jevnt fordelt langs hele den politiske fargeskalaen. Det taler imidlertid til velferdssamfunnets fordel at man i hvert fall har innført ordninger som skal kompensere for noen av de menneskeskapte barrierene. Det går tydelig fram av forskriftens § 3, der det i tillegg til at stønadmottakeren må dokumentere behovet for transport, også kreves at for å få stønad til bil må det være slik at reise med buss, tog, båt, trikk e.l. ikke er mulig eller medfører urimelige belastninger, og at behovet for transport ikke dekkes av andre transportordninger. Det kan da gis stønad både til bil og til nødvendig spesialutstyr.

Denne bestemmelsen er nok egentlig ment som en begrensingsregel i forhold til å innvilge stønad til bil, men kan samtidig leses som en innrømmelse av at dagens transportsystem faktisk virker unødig ekskluderende for en del menneskers mulighet til deltakelse.

Så er spørsmålet som reises i denne saken, om den kompensierende ordningen er bra nok, eller om det bør gjøres forbedringer. Forslagsstillerne mener det siste når det gjelder den delen av reglene som omhandler utskifting av bil. Det foreslås at dagens regler for gjenanskaffelse av bil mykes opp fra dagens krav om elleve års brukstid for biler brukt til fritid til åtte år, tilsvarende det som gjelder biler brukt til arbeid, og at tilleggskravet om kjørelengde for sistnevnte reduseres fra 150 000 km til 120 000 km.

Arbeids- og sosialkomiteen gjennomførte høring i saken 7. april i år. To høringsinstanser møtte, ikke mange, men de mest relevante: Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon og Norges Handikapforbund. FFO støttet forslaget om lik gjenanskaffelsestid på åtte år, uavhengig av formålet med bruken av bilen. Handikapforbundet foreslo en straksløsning der det kunne gjøres unntak fra dagens regelverk i tilfeller der det ble ansett nødvendig ut fra drifts- og trafikksikkerhet. For øvrig var begge høringsinstansene opptatt av å få en gjennomgang av hele bilstønadsordningen, både reglene for anskaffelse, gjenanskaffelse og spørsmålet om trafikksikkerhet og forebygging av ulykker. Statsråden har på forespørsel fra komiteen gitt anslag på kostnadene ved de foreslåtte endringene. Tallene er usikre, men i størrelsesorden pluss/minus 1 milliard kr.

Komiteens flertall, alle partier unntatt Fremskrittspartiet, har tatt statsrådets brev til orientering og valgt å ikke fremme forslag til endringer nå. Stortinget skal om kort tid vedta både ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov og ny plan- og bygningslov. Der skal vi avgjøre når og hvordan vi skal stanse nye og fjerne gamle barrierer mot inkludering. I tillegg er Stortinget kjent med at Regjeringen allerede er i gang med vurderinger av bilstønadsordningen etter bl.a. henstilling fra Riksrevisjonen og bifalt av Stortinget selv. Flertallet har også merket seg at da Statens havarikommisjon i 2002 foreslo endringer i bilordningen, var det andre ting enn kjørelengde og bilens alder som var viktig når det gjaldt trafikksikkerheten. Vi er også kjent med at noen av anbefalingene allerede er gjennomført fra Regjeringens side og godt mottatt av organisasjonene. Flertallet foreslår ikke at representantforslaget avvises, men vi foreslår at det vedlegges protokollen i påvente av resultatet fra den arbeidsgruppen som Regjeringen allerede har satt i gang for å vurdere hele bilstønadsordningen.

Kari Kjønnaas Kjos (FrP) [10:08:21]: Det er tverrpolitisk enighet om at stønad til bil er et viktig tiltak for at funksjonshemmede skal kunne delta i samfunnet på lik linje med alle andre. For de aller fleste som har fått innvilget en slik bil, er dette deres eneste mulighet til å komme seg ut for å handle, gå til legen eller besøke slekt og venner.

Det er en kjent sak at jo eldre bilen blir, jo oftere må den til reparasjon og service for en kortere eller lengre periode. I tillegg til at dette gir store kostnader, gir det også den enkelte betydelige problemer i form av ikke å kunne komme seg ut og ved at man i stor grad blir avhengig av andres velvilje og hjelp.

Fremskrittspartiet har, i likhet med brukernes organisasjoner, fått en rekke henvendelser om at en levetid på elleve år utgjør et stort problem, med innskrenkninger i deltagelse for brukerne av disse bilene.

For et par uker siden var jeg i et møte med Dansk Handicap Forbund. Jeg spurte der om deres regler for tilpassede biler, og ble fortalt om deres tilskuddsordninger, som generelt var bedre enn de ordningene vi har. Det som vakte størst interesse hos meg, var at den enkelte fikk ny bil hvert sjette år. Jeg gjentar: hvert sjette år. Da jeg fortalte at Fremskrittspartiet nå hadde fremmet forslag om å senke gjenbyttetiden fra elleve til åtte år, lo de. De trodde jeg fleipet.

Etter å ha spurt meg for tre ganger om dette virkelig var sant, sa de at bilen ofte var brukernes eneste mulighet til å komme seg ut for å kunne delta i samfunnet på best mulig måte, og at det derfor var helt avgjørende at de hadde en bil som til enhver tid virket, og uten at utgiftene ble uforholdsmessig høye. Det var ikke vanskelig å være enig i dette resonnementet.

Jeg konstaterer at Fremskrittspartiet er det eneste partiet i denne sal som støtter alle dem som hver eneste dag sliter med en gammel bil som gjør at deltagelse i samfunnet blir umulig.

Det prates varmt om inkludering, like muligheter og deltagelse, men når politikken skal formes, blir dessverre intet eller lite gjort.

Jeg vil samtidig benytte anledningen til å si at regelverket rundt denne bilordningen generelt innehar svært mange andre problemstillinger.

Tildelingsreglene har huller, noe som jeg vil komme tilbake til i mitt spørsmål til statsråden.

Avskrivningsreglene har jeg tidligere tatt opp med statsråden. Statsråden har fulgt opp med å innføre en liten bedring av dem, men de er fortsatt ikke gode nok.

Til slutt har jeg et eksempel som jeg har hentet fra medlemsbladet til Norges Handikapforbund Øst. Jeg vil sitere fra en artikkel i bladet:

«Jeg er innvilget HC-bil siden 1964. På grunn av den og de etter hvert ganske mange HC-biler jeg har hatt, kunne jeg begynne i arbeid, og jeg har vært i arbeid i alle år siden.

Men jeg slutter ikke å forundres; poliomyelitt er en varig skade, jeg er rullestolbruker, har vært til utallige utredninger, det finnes «bøttevis» med journaler og opplysninger på meg i NAV-systemet. Men likevel, hver gang jeg skal søke på bil, starter vi tilsynelatende på nytt igjen, med nye utredninger.

NAV må være en fantastisk bedrift med svært optimistiske ansatte. Selv med en permanent sykdom som er progredierende, tror NAV-ansatte at tidligere opplysninger ikke lenger er relevante. De MÅ undersøke om jeg har blitt friskere – om det har oppstått et mirakel.»

Dette er bare et utdrag av en større artikkel som jeg vil anbefale komiteen og statsråden å lese. Jeg håper også at denne problemstillingen blir fulgt opp når bilstønadsordningen skal gjennomgås.

Til alle dem som i dag sitter inne i sine hjem uten mulighet for å komme seg ut fordi de har en gammel bil som er utslitt, er det ikke noen god dag i dag. De må fortsatt vente til bilen er elleve år gammel, selv om dette kanskje er tre år til.

Jeg tar hermed opp det forslaget som ligger i saken.

Presidenten: Representanten Kari Kjønås Kjos har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Martin Engeset (H) [10:12:47]: Jeg synes saksordføreren på mange måter hadde en grei redegjørelse i sitt innlegg, og som langt på vei er dekkende for de vurderinger som også Høyre har i denne saken.

Det hersker liten tvil om at funksjonshemmede kanskje er den enkeltgruppen i samfunnet som har de største utfordringene knyttet til det å komme seg i arbeid og å kunne være i en arbeidssituasjon. Grunnene til det er mange, og det vil føre for langt å gå dypt inn i det. Men det er på en måte et faktum som vi må legge til grunn både i denne saken og i andre saker som har med denne gruppen å gjøre.

Det er bred politisk enighet om at det er en viktig politisk oppgave å legge forholdene til rette slik at denne gruppen får bedre muligheter til å bli en del av arbeids- og samfunnslivet på linje med andre. Derfor har vi bl.a. regler som knytter seg til dette med tilgang til bil. Disse reglene er i og for seg klare nok, men samtidig er det også slik at regler aldri kan bli så klare at de ikke gjør det nødvendig for saksbehandlere i hjelpeapparatet å bruke et be-

tydelig skjønn når de skal ta en avgjørelse. Med utgangspunkt i det vil jeg bare henlede oppmerksomheten på den mindretallsmerkningen som Høyre og Kristelig Folkeparti står sammen om i innstillingen, hvor vi peker på at i de tilfeller hvor anskaffelse eller utskiftning av trygdebil er en nødvendig forutsetning for å opprettholde eller starte et arbeidsforhold, bør det gis åpning for å kunne avvike fra kriteriene. I situasjoner hvor man har én viktig avgjørende forutsetning som sperrer for deltagelse i yrkeslivet, bør man altså kunne se på om disse standardkriteriene kan praktiseres med et skjønn som kanskje i større grad bør være i brukerens favør.

L o d v e S o l h o l m hadde her teke over presidentplassen.

Karin Andersen (SV) [10:15:32] (komiteens leder): Jeg slutter meg også til saksordføreren innlegg, men har et par bemerkninger i tillegg.

Det er satt ned en arbeidsgruppe som skal se på mulig endret organisering av bilordningen. Et av punktene representanten Kari Kjønås Kjos tok opp i sitt innlegg, var at det ser ut til at man bruker uforholdsmessig store administrative ressurser på folk som åpenbart trenger å beholde en trygdebil, og at det må være mulig å se på hvordan NAV-systemet foretar disse revurderingene. Jeg har sjøl fått en rekke henvendelser om dette. Dette er folk som f.eks. har poliomyelitt, har en kronisk eller en varig funksjonsnedsettelse som i tillegg er progredierende, altså at man blir verre og verre. Det skulle kanskje være liten grunn til å bruke urimelig store ressurser på å begynne på nytt for hver runde.

Jeg har bare behov for å gjøre oppmerksom på at det finnes en ordning i folketrygden som heter «arbeids- og utdanningsreiser», som det også er mulig å bruke for dem som skal på arbeid eller til utdanning og som sjøl ikke har mulighet til å kjøre bil eller bruke kollektivtransport, eller som det ikke finnes kollektivtransport for. Det er viktig at vi har med oss bredden i de tilbudene som er. I tillegg er det en TT-tjeneste, men den har litt andre funksjoner.

Men den ordningen i folketrygden som heter «arbeids- og utdanningsreiser», er en mulig ordning. Den fungerer også for en god del av de menneskene som enten ikke kan bruke bilen eller ikke har noen bil, slik at de kommer seg på jobb. Det er uhyre viktig. Derfor er det viktig at vi gjennomgår alle de ordningene vi har nå, med henblikk på at de ikke skal være til hinder for at folk kommer seg i jobb.

Åse Gunhild Woie Duesund (KrF) [10:17:54]: Stønad til bil er et viktig tiltak for at funksjonshemmede skal kunne delta i samfunnet på lik linje med andre. Norges Handikapforbund og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon viser til at de får mange henvendelser om bilstønadsordningen bl.a. på grunn av at de ulike kravene til kjøretid og kjørelengde er basert på formålet med bilbruken, og ikke på det faktiske behovet for bruk av bilen. Noen brukere får etter hvert store utgifter til reparasjoner, og noen ser seg nødt til å la bilen stå når utgiftene blir for store.

Jeg vil understreke betydningen av å ha en bilstønads-

ordning som sikrer drifts- og trafikksikre biler for funksjonshemmede som er avhengig av bil for å delta i arbeid og aktiviteter.

Jeg har merket meg at Statens havarikommisjon har foreslått tiltak som ikke først og fremst er knyttet opp mot bilens alder og kjørelengde. Kommisjonen peker først og fremst på tiltak som opplæring av førere, at det ombygde kjøretøyet gjennomgår teknisk kontroll og godkjenning ved trafikkstasjon før utlevering, samt oppfølging fra hjelpemiddelsentralene.

Riksrevisjonen har undersøkt Arbeids- og velferdsetatens forvaltning av bilstønsordningene og kommet med noen anbefalinger til forbedringer. Stortinget har sluttet seg til disse forslagene. Regjeringen viser i statsbudsjettet til at det er utarbeidet en handlingsplan, gjennomført strakstiltak og nedsatt en arbeidsgruppe som bl.a. vurderer mulig endret organisering av bilordningen. Jeg vil understreke viktigheten av at bilordningen skal fungere etter hensikten, og at Stortinget allerede har bedt om å bli orientert om framdriften.

Jeg har dessuten merket meg beregningene i svarbrevet fra statsråden, som viser at kostnadene ved en generell reduksjon av gjenanskaffelsestiden fra elleve til åtte år for alle biler er svært høye, stipulert til et sted mellom 900 mill. kr og 1 035 mill. kr, og at statsråden etter en helhetsvurdering ikke ser grunnlag for å følge opp et forslag om en nedtrappingsplan som endrer vilkårene for gjenanskaffelse av trygdebiler.

Kristelig Folkeparti deler denne oppfatningen og avventer utfallet av den iverksatte gjennomgangen av bilstønsordningene. Samtidig vil jeg understreke at i de tilfeller hvor anskaffelsene eller utskiftningene av trygdebil er en nødvendig forutsetning for å opprettholde eller starte et arbeidsforhold, bør det gis åpning for å avvike fra kriteriene.

Dagfinn Sundsbø (Sp) [10:20:58]: Det er en samlet komite som understreker hvor viktig stønsordningen for bil er for at funksjonshemmede skal kunne delta i samfunnet på linje med andre. Forslagsstillerne ønsker redusert gjenanskaffelsestid og kjørelengde for gjenkjøp av bil for å sikre at brukerne av ordningen til enhver tid har en operativ bil. Det kan en forstå. Men vi registrerer, som også representanten Woie Duesund var inne på, at Statens havarikommisjon i forbindelse med gjennomgangen av ordningen påpeker at det kan være andre sider ved ordningen enn utskiftingshyppighet som best kan sikre tilfredsstillende standard på de spesialtilpassede bilene.

Jeg registrerer at Fremskrittspartiet velger å se bort fra de faglige vurderingene som er gjort, og også ser bort fra de svært store kostnadene som er knyttet til deres forslag om innføring av en gjenanskaffelsestid på åtte år og en kjørelengde på 150 000 km for funksjonshemmede som har bil via bilordningen. Vi får ta til etterretning at Fremskrittspartiet velger å kjøre saken slik de gjør.

Jeg synes likevel det er grunn til å understreke at det har vært en nyttig gjennomgang av hele bilordningen, og at vi har fått mer innsikt i hvordan disse systemene fungerer. Jeg tror hele komiteen vil ha et offensivt blikk på

hvordan vi kan sikre at den gruppen funksjonshemmede som er avhengig av bilordningen, sikres et godt tilbud også framover. Men det er ikke sikkert at å redusere antall år når det gjelder kjøretid, er den løsningen som er den mest hensiktsmessige i den sammenhengen.

André N. Skjelstad (V) [10:23:03]: Jeg viser til saksordførers gode redegjørelse, som Venstre også deler.

Venstre mener at det er samfunnets plikt å utforme den fysiske hverdagen så godt som mulig for dem som har bevegelsesproblemer. Bilordningen for funksjonshemmede er et tiltak som gjør at folk med bevegelsehemninger får en enklere hverdag.

Forslagsstillerne til dette forslaget vil ha en nedtrappingsplan for dagens bilordning, slik at man kan få skiftet bil etter åtte år eller ved redusert kjørelengde.

De største utfordringene ligger i å gjøre samfunnet mer universelt utformet. Arbeids- og sosialkomiteen behandler nå en diskriminerings- og tilgjengelighetslov, og det er her de store utfordringene ligger. Vi må gjøre bygg tilgjengelige, og vi må gjøre kollektivtransporten mer tilgjengelig samt gjøre friluftareal tilgjengelige og legge forholdene til rette for at funksjonshemmede kan komme seg ut i arbeidslivet.

Bilordningen er en liten, men viktig del av å gjøre samfunnet mer universelt tilgjengelig for alle. Ordningen har mangler, som flere har vært inne på tidligere, og det tar lang tid før man får bilen. Skal man reparere den, er det en byråkratisk prosess man må gjennom. Venstre mener at NAV i større grad må bruke mer skjønn når det gjelder behandlingen av søknader knyttet til bilordningen, siden bilen er så viktig for dem som benytter seg av ordningen.

Jeg vil gi ros til forlagsstillerne for at de engasjerer seg i denne saken, men på akkurat dette tidspunktet mener Venstre at vi nå står overfor større og betraktelig mer kostnadskrevende utfordringer for å gjøre samfunnet mer tilgjengelig for alle.

Til slutt vil jeg påpeke at ved en inkurie har ikke Venstre blitt med i en merknad sammen med Høyre og Kristelig Folkeparti, som uttaler at

«i de tilfeller hvor anskaffelse eller utskiftning av trygdebil er en nødvendig forutsetning for å opprettholde eller starte et arbeidsforhold, bør det gis åpning for å avvike fra kriteriene».

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [10:25:05]: Jeg skal starte med å si at jeg mener også at saksordføreren redegjorde for saken på en måte som også er fyllestgjørende for min del. Jeg vil derfor bare benytte anledningen til å komme med noen få kommentarer.

For det første har jeg merket meg at komiteen understreker betydningen av at bilstønsordningen sikrer drifts- og trafikksikre biler, og at komiteen i den sammenheng viser til en rapport fra Statens havarikommisjon i 2007. La meg også understreke at disse forholdene er viktige også for Regjeringen. I 2007 ble det derfor innført en ordning med tilskudd til dekning av periodisk kontroll av kjøreteknisk spesialutstyr. De fleste trygdebileiere mottar dessuten grunnstønad sats 3 til ekstraavgifter til drift av bil.

Stønaden utgjør 14 100 kr årlig. Det kan også gis tilskudd til nødvendig kjøreopplæring.

Jeg har også merket meg at enkelte av komiteens medlemmer uttrykker bekymring for at personer med nedsatt funksjonsevne blir forhindret fra å delta i arbeidslivet på grunn av manglende utskifting av trygdebilene. Jeg kan opplyse at personer som er innvilget stønad til bil gjennom ordningen med arbeids- og utdanningsreiser, kan få dekket transport til dette formålet dersom bilen er på service eller til reparasjon utover én uke.

Så har jeg selvfølgelig merket meg at komiteen avventer utfallet av den iverksatte gjennomgangen av bilstønadsordningen. Jeg kan forsikre om at jeg vil komme tilbake til Stortinget med dette på egnet måte når resultatet foreligger. Jeg kan også forsikre om at jeg har merket meg, selvfølgelig, de forventningene til utredningen som går fram av innstillingen, og det som er sagt her i debatten. Vi sørger for at, ikke minst, særlig to forhold må reflekteres i den utredningen, nemlig spørsmålet som Høyre, Kristelig Folkeparti og vel også da Venstre viser til, om mulige skjønsmessige unntaksbestemmelser, og det som flere har vært inne på, både representanter fra Fremskrittspartiet og andre, om saksbehandlingssystemene og rutinene i NAV i denne typen saker.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kari Kjønås Kjos (FrP) [10:27:43]: Jeg har tidligere stilt statsråden et skriftlig spørsmål om følgende:

En kvinne har fått en varig sykdom som gjorde at arbeidsgiver hadde tilrettelagt hennes arbeidsplass samt skaffet henne en parkeringsplass, slik at hun kunne fortsette å arbeide i stedet for å bli uføretrygdet. Sykdommen gjorde henne avhengig av en tilrettelagt bil da hun bl.a. ikke greier å gå ut av og inn på kollektive transportmidler. Hun søkte om sin første tilrettelagte bil, og fikk avslag fordi hennes egen private bil var mindre enn åtte år gammel. Statsråden bekreftet at regelverket var slik. Når kvinnen nå ikke kommer seg i jobb, vil sykepengene etter svært kort tid overstige det søkte beløp på stønad til tilrettelagt bil.

Jeg vil gjerne spørre statsråden om han har noen som helst slags planer om å sørge for at fornuft og økonomi kan brukes framfor paragrafer i et lovverk som tydeligvis skriker etter forbedringer.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [10:28:41]: Jeg mener selvfølgelig det samme nå som jeg mente da jeg svarte på tilsvarende spørsmål tidligere, samtidig som jeg har understreket, både i brev til komiteen og nå fra talerstolen, at vi foretar en gjennomgang av hele bilstønadsordningen. Hvis det er åpenbare mangler i den, vil det være en ambisjon om å få rettet opp dem i den gjennomgangen – uten at jeg kan si at det betyr at vi har konkludert med verken det ene eller det andre.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om replikk.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Kari Kjønås Kjos (FrP) [10:29:36]: Først har jeg behov for å si at flere av dem som har hatt innlegg fra talerstolen, opererer med en kostnad på 1 milliard kr. Hvis man leser forslaget, som handler om åtte år og 150 000 km, og ser på de beregningene statsråden selv har gjort, er altså prisappen på 200 mill. kr. Jeg synes det er litt stor forskjell på 1 milliard kr og 200 mill. kr. Man kunne kanskje bruke de riktige tallene.

Så er det slik at denne saken har blitt liggende veldig lenge før den kom opp i stortingssalen. I mellomtiden har revidert budsjett kommet. Det betyr at Fremskrittspartiet må trekke det forslaget som ligger i saken, og som jeg fremmet i stad. Fremskrittspartiet vil heller følge opp denne saken i revidert budsjett.

Presidenten: Representanten Kari Kjønås Kjos har trekt det forslaget ho fremma i stad.

Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 1.
(Votering, sjå side 3357)

Sak nr. 2 [10:30:41]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Robert Eriksson, Anders Anundsen og Kari Kjønås Kjos om å heve taket på utdanningsstøtten for yrkeshemmede (Innst. S. nr. 220 (2007-2008), jf. Dokument nr. 8:62 (2007-2008))

Presidenten: Etter ønske frå arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten gjere framlegg om at taletida blir avgrensa til 40 minutt og blir fordelt med inntil 5 minutt til kvart parti og inntil 5 minutt til statsråden.

Vidare vil presidenten gjere framlegg om at det blir gitt høve til replikkordskifte på inntil fem replikkar etter innlegget frå statsråden innanfor den fordelte taletida.

Vidare blir det gjort framlegg om at dei som måtte teikne seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt. – Det er vedteke.

André N. Skjelstad (V) [10:31:54] (ordfører for saken): Vi skal behandle et representantforslag fra representantene Robert Eriksson, Anders Anundsen og Kari Kjønås Kjos om å heve taket på utdanningsstøtten for yrkeshemmede.

Komiteen deler forslagsstillernes intensjon om at det er viktig at det opprettholdes gode og varierte utdanningstilbud for yrkeshemmede. Forslagsstillerne mener at et fornuftig og kortsiktig tiltak vil være å gi unntak i de aktuelle forskriftene for utdanning som krever særskilt kostbart utstyr. Forslagsstillerne mener også at dersom det skal være et tak, bør det økes til 100 000 kr pr. år.

Komiteen anser det som viktig at yrkeshemmede gis mulighet til å ta hensiktsmessig utdanning som kan gi varig yrkesutdannelse, noe også høringsnotatet fra Norges Handikapforbund har pekt på.

Et mindretall i komiteen peker på at det i forbindelse med implementering av antidiskrimineringsloven og oppfølging av denne vil være naturlig at man harmonise-

rer regelverk og forskrift med hensyn til utdanning og nødvendig utstyr.

Et mindretall bestående av Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at begrunnelsen for en treårsgrense for utdanning som attføringsstiltak var å understreke at det er arbeid som er målet for attføring, og at attføringsstønad ikke skal fungere som et alternativ til alminnelig offentlig studiefinansiering. De viser videre til at grensen ikke er absolutt. Når det oppfattes som nødvendig og hensiktsmessig for at en person med funksjonshemming skal kunne gjennomføre et utdanningsløp som er en forutsetning for å kunne komme i varig arbeid i henhold til folketrygdloven § 11-6, gis det unntak fra treårsregelen. Vi understreker videre at utsiktene til å kunne få varig tilknytning til arbeidslivet gjennom et tilpasset lengre utdanningsløp, sammenlignet med et kortere attføringsopplegg, må ligge til grunn for skjønnsutøvelse i forbindelse med unntaksbestemmelsene, med vektlegging av fleksibilitet.

Komiteen vektlegger tilhørighet til arbeidslivet for alle som ønsker det, og har forutsetning for deltakelse i samfunnet. Videre foreslår et mindretall, bestående av Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, at Regjeringen kommer tilbake med en justering av kostnadstaket for utdanning som attføringsstønad. De peker også på at de ønsker en nærmere redegjørelse fra statsråden om usikkerheten knyttet til et høringsnotat fra Forum for fagskoler og tallene som Econ-analysen har lagt til grunn, om antall som deltok på utdanning som kostet mer enn taket.

Det er fremmet et mindretallsforslag fra Fremskrittspartiet. Det regner jeg med at de selv redegjør for.

Komiteen har for øvrig ingen merknader og foreslår at forslaget vedlegges protokollen.

Eva Kristin Hansen (A) [10:34:53]: Å få flere yrkeshemmede inn i arbeidslivet er et viktig mål for Arbeiderpartiet og for Regjeringen. Skal vi ha et inkluderende samfunn, må alle som ønsker det og har muligheten til det, kunne komme seg ut i arbeidslivet.

Komiteen hadde gjennom arbeidet med det forslaget vi har til behandling i dag, tre organisasjoner inne til høring. Alle la vekt på at yrkeshemmede ønsker å komme seg i arbeid. Norges Handikapforbund la bl.a. vekt på at utdanning er helt avgjørende i den sammenheng. De viste til at funksjonshemmede profitterer på høy utdanning, men har gjennomsnittlig lavere utdanning enn andre. Det må vi ta på alvor.

Det konkrete forslaget som fremmes av Fremskrittspartiet i dag, gjelder å heve taket på utdanningsstøtten for yrkeshemmede. Jeg mener at det i den sammenheng er viktig å presisere at det innenfor dagens regelverk finnes unntak fra de generelle reglene om f.eks. stønadstak, dersom det er påkrevd for å gjennomføre nødvendige og hensiktsmessige skoletiltak.

Econs evaluering fra 2006 sier at effekten av dette taket ikke har gitt store utslag, og at kostnadstaket bare berører dem som i utgangspunktet ønsket å ta en utdanning der kostnaden var høyere enn taket. De anslo at det kunne dreie seg om i overkant av tusen berørte personer årlig. Jeg er

klar over at bl.a. Forum for fagskoler mener at denne evalueringen har svakheter. Det kan de for så vidt mene, men til det vil jeg si at uansett hvordan man ser på ting, må vi erkjenne at vi har mange yrkeshemmede som må få mulighet til å komme seg inn i arbeidslivet. Jeg mener at utgangspunktet vårt må være å legge opp til at alle mennesker, uavhengig av funksjonsnivå, skal få tilrettelegging og oppfølging som gjør det mulig å få til det. Nettopp derfor gjennomfører Regjeringen omfattende endringer i velferdsforvaltningen for å løse opp i rigide systemer og regelverk som kan være en hindring for at folk kommer seg ut i arbeid, og at man tar tak i den enkeltes behov.

Folk er forskjellige og har ulike forutsetninger. Derfor vil vi nå slå sammen flere av de midlertidige ytelsene og ta utgangspunkt i at ytelsene ikke skal være avgjørende for hvilken oppfølging man skal få. Her er det den enkelte som skal stå i sentrum, som skal få sin arbeidsevne vurdert, og som ut fra sine forutsetninger skal få tilrettelagt hva som skal til for å komme seg i arbeid. Utdanning vil for mange være en viktig del på denne veien.

Statsråden skriver i sitt brev til komiteen at det arbeides med å se på de ulike stønadene i folketrygden, og at det i forbindelse med det arbeidet vil være naturlig å vurdere nærmere begrensningene som er satt i forhold til stønadene for skolegangstiltaket under attføring.

Statsråden skriver også i samme brev at han ikke ser bort fra at en bør vurdere om det er grunnlag for en viss justering av kostnadstaket for utdanning som attføringsstønad, bl.a. i lys av at det har vært holdt nominelt uendret siden 2003.

Det synes jeg er en klok tilnærming. Men jeg vil samtidig understreke at vi må se ting i sammenheng. Jeg vil derfor gjenta poenget med de enorme endringene som skjer i velferdsforvaltningen: Vi bygger nå opp systemer med mer fleksibilitet, der folk skal få vurdert sine muligheter på individuelt grunnlag og få oppfølging og tilrettelegging ut fra det. Jeg tror det vil være avgjørende for om vi lykkes i å få flere yrkeshemmede i arbeid eller ikke.

Kari Kjonaas Kjos (FrP) [10:38:48]: Jeg har lyst til å ta utgangspunkt i et brev som omhandler denne saken, og som er sendt alle komiteens medlemmer.

Det handler om en ung mann som har valgt seg et håndverksfag på grunn av dysleksi, og som etter noen år i en ledende stilling må finne seg et yrke som ikke innebærer at han må gå og stå. Hans møte med NAV-systemet var ikke god lesing.

Sitt første møte med NAV tok han mens han var sykemeldt, da han ønsket en planlegging av det videre løpet for å komme fort i gang med omskolering. Han fikk til svar at så lenge han kun var sykemeldt og ikke registrert som arbeidsledig, kunne de ikke tilby ham noe.

Etter endt sykemeldingsperiode var det kun tre uker igjen til søknadsfristen for skoler gikk ut, og han regnet med å få hjelp til å velge hvor han burde søke. Det fikk han ikke, så han søkte på egenhånd.

Etter at han hadde fått beskjed om at han hadde kommet inn på ønsket skole, mente NAV at han sikkert ikke ville greie denne skolen, og sendte ham til en logoped for

å sjekke om han hadde dysleksi, til tross for at det allerede forelå papirer på det. Logopeden mente vedkommende ville greie utdannelsen dersom den kunne foregå over fire år i stedet for tre. Dette fikk han avslag på fra NAV, da dette ville medføre økte kostnader, og det er kun blinde og de som sitter i rullestol, som blir innvilget et ekstra år.

Han rakk aldri å komme i gang med utdanning den høsten. At han dermed ble gående ett år ekstra på attføring for å kunne begynne sin treårige utdanning høsten etter, altså fire år til sammen, hadde ingen betydning for NAV, noe han setter spørsmålsteget ved. Det gjør i grunnen jeg også.

Altfor mange bruker unødvendig lang tid på attføringspenger i sitt utdanningsløp fordi NAV forsøker å holde seg innenfor taket av utdanningsstøtten. I stedet deltar man på en rekke kurs i regi av NAV, som også koster penger, men som ikke regnes inn i totalen.

Ifølge Forum for fagskoler er gjennomsnittsalderen for dem det gjelder, 38 år, og de har en allsidig og praktisk yrkesbakgrunn. De sier i en undersøkelse at en praktisk yrkesrettet utdanning på ett til to år er bedre egnet for dem enn en mer teoretisk og akademisk høyskoleutdanning over tre til fem år.

En dame kunne fortelle meg at hun selv hadde gått på attføringspenger i syv år, og at hun fortsatt ikke hadde en fullverdig utdanning. Derimot hadde hun papirer på at hun hadde gått noe på skole og hadde mer en tyve kurs.

Dette er rett og slett meningsløst. Man sliter ut folk før de kommer skikkelig i gang. Det kan være noe av grunnen til at kun 50 pst. av de som følger et attføringsopplegg, faktisk kommer i arbeid. 50 pst. blir uføretrygdet.

Avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv og velferdsmeldingen vektlegger at alle virkemidler skal tas i bruk for å fremme aktivitet i stedet for passivitet. Taket på utdanningsstøtte er et hinder for dette.

Jeg slutter ikke å forundre meg over hvor lite effektiv en flertallsregjering faktisk er. Man skulle tro at det å gjøre endringer til det bedre skulle være en smal sak, særlig når forslaget samlet ikke medfører økte kostnader – kun økte muligheter.

Fremskrittspartiet konstaterer at regjeringspartiene igjen støtter intensjonen i forslaget, men som alltid ellers er man ikke i stand til å ta et standpunkt til tross for at det fra flere hold har kommet beskjed om at taket for utdanningsstøtten er et hinder for at et godt, riktig og effektivt skoletilbud kan gis.

Igen vil man komme tilbake til dette ved en senere anledning – noe som er svært beklagelig med tanke på opptak til skoler for høsten 2008. Resultatet er at mange kanskje vil lide samme skjebne som mannen jeg innledningsvis fortalte om. Hvor mange vil gå passive på attføringspenger i håp om å begynne på en fagskole neste høst?

Dette er frustrerende for dem det gjelder. Det gir samlet økte kostnader for samfunnet og er et forvirrende signal å sende til dem som arbeider på NAV-kontorene.

Nå er forslag til revidert nasjonalbudsjett for 2008 allerede fremlagt. Denne saken har ligget veldig lenge. Jeg fremmer derfor forslag om at taket på utdanningsstøtten

for yrkeshemmede heves til 100 000 kr pr. år med virkning fra 1. juli 2008.

Carl I. Hagen hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Presidenten: Representanten Kari Kjønås Kjos har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Karin Andersen (SV) [10:43:21]: Seinere i dag skal vi debattere en sak om ungdom som havner på uføretrygd, for tidlig noen ganger, fordi de ikke får god nok oppfølging tidlig nok. Det er vel noe av det denne saken handler om. Det er en av grunnene til at Regjeringen har gått gjennom og er i ferd med å reformere arbeids- og velferdsforvaltningen og regelverket som hører til den. Det er behov for det. Det er mange stoppere i systemet. Det har flere talere beskrevet. Jeg skal si litt mer om det sjøl også.

Jeg er kanskje den eneste her som var med og stemte mot da taket ble innført. Også Fremskrittspartiet var da med på å innføre dette taket. Jeg har lyst til å si at argumentene mot ordningen da var akkurat like gode som de er i dag. Situasjonen er også akkurat lik, nemlig at det er behov for at de som trenger bistand for å komme tilbake i arbeidslivet, får et tilbud med reell individuell tilrettelegging og tilpasning for å komme i arbeid.

Utdanning er uhyre viktig i dagens arbeidsmarked. Eva Kristin Hansen refererte i sitt innlegg til funksjonshemmedes organisasjoner som påviser at funksjonshemmede profitterer mest på utdanning, og det er de som har minst. Det betyr at hvis vi greier å satse på lengre løp, med kompetanseheving, oppnår vi at flere vil få innpass i arbeidslivet, og ikke minst at de får en mer stabil tilknytning til arbeidslivet og ikke blir en type reservearbeidskraft, svingdørsarbeidskraft, eller hva man skal kalle det. Det er de personene som er minst i stand til å takle det, som bør oppleve en slik situasjon. Derfor ser SV fram til den gjennomgangen som vi nå skal ha av regelverket på dette området. Da er det ikke bare taket på finansieringen som skal diskuteres, det er mange andre ordninger. Det er også viktig å se på aldersgrensene i dette systemet, slik at man får på plass den reelle individtilpasningen som trengs for at vi skal lykkes bedre enn det vi gjør i dag.

Jeg har lyst til å nevne noen av de tilbudene som har vært forsøkt på prosjektbasis på dette området – jeg nevner det til kjedsommelighet. SAVIS-prosjektet, som vi har hatt i Hedmark og Oppland, har nettopp fokusert på lengre utdanningsløp for folk som har vært ute av arbeidsmarkedet svært lenge. De har lyktes overmåte bra med å gjennomføre formell utdanning innafor fastsatte tidsløp, men litt lengre tidsløp, og med en kostnadsramme som i noen grad overskrider det som er taket her. De har gjort forsøk under dispensasjon fra ulike regler.

Jeg er opptatt av at vi nå ser på regelverket. Vi er sjøl sagt nødt til å ha noen begrensninger i det, men hovedfokus må være på at vi faktisk sikrer at folk som ikke er i arbeid, har en reell mulighet til å få og til å beholde et arbeid i lengre tid. Jeg er helt sikker på at regnestykket på

sikt går opp hvis vi satser mer på lengre kvalifiserende løp heller enn å fortsette å utprøve kortere tiltak om igjen og om igjen – tiltak som erfaringen viser dessverre ikke ofte nok fører til at folk faktisk kommer i arbeid. Derfor ser jeg veldig fram til de forslagene som kommer fra Regjeringen på dette området. Jeg vet at det er et behov for en revisjon av mange av disse reglene, men det er også behov for at NAV møter folk som har ambisjoner om å komme seg tilbake til arbeid og har et ønske om en utdanning, med mer oppmuntring enn det mange av de eksemplene jeg har fått med meg, viser, eksempler som viser at man nærmest blir demotivert og får beskjed om at man må jekke ned lysten og ambisjonene sine til et nivå som NAV synes er mer passende. Jeg tror vi har alt å tjene på å backe opp under folks lyst til og ønske om både å få utdanning og å komme i arbeid.

Åse Gunhild Woie Duesund (KrF) [10:48:20]: Det er bred politisk enighet om at utdanning kan være et egnet atføringstiltak for at personer med ulik form for yrkeshemming kan skaffe seg kvalifikasjoner for å sikre seg varig arbeid. Utgangspunktet må være at når NAV i samarbeid med den enkelte vurderer hvilke kvalifikasjonstiltak som er nødvendige for å komme tilbake i arbeid, må vurderingen skje på individuell basis. Folk er forskjellige, og derfor er også de gode løsningene forskjellige.

Samtidig skal offentlige stønadsordninger oppleves rettfærdig. Statens lånekasse er og skal fortsatt være hovedvirkemidlet for offentlig utdanningsfinansiering, også for personer med funksjonshemming. Men når ny eller videre utdanning er det mest egnede atføringstiltaket, skal selvsagt dette benyttes. Nettopp for å vise at utdanningsfinansiering og atføring er to forskjellige ordninger med to forskjellige hovedmål, må det være ulike regelverk som understøtter de ulike målene. Derfor er det rimelig å ha en nedre aldersgrense, kostnadstak og maksimumsgrense for utdanning som atføring, vel å merke som et utgangspunkt.

Det er og skal være mulighet for forvaltningen til å utøve skjønn når det er gode grunner til å avvike fra hovedregelen. Varig tilknytning til arbeidslivet og økonomisk uavhengighet av offentlige stønadsordninger er en god grunn til fleksibel skjønnsbruk. Det betyr selvsagt ikke at gjeldende regler og grenser er riktige. Kristelig Folkeparti mener at det er gode grunner til å kostnadsjustere beløpsgrensen, og ber sammen med Høyre og Venstre om at Regjeringen gjør dette i forbindelse med neste års budsjett. Det kan gjøres uavhengig av den mer gjennomgående evalueringen av det samlede regelverket på området som er beskrevet i departementets kommentar til forslaget. Jeg er rimelig sikker på at det er forståelse langt inn i regjeringsfraksjonen for et slikt krav. Om man ikke kan eller vil stemme for det her i dag, kan man i det minste love å hviske statsråden noen ord i øret når regjeringsfraksjonen skal komme med sin ønskeliste til neste års statsbudsjett. Jeg håper at i hvert fall det løftet kan avgis fra regjeringsfraksjonen her i dag eller fra statsråden selv.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [10:51:17]: Innledningsvis vil jeg presisere at vi alle er enige om at det er

viktig å opprettholde gode og varierte utdanningstilbud for yrkeshemmede. Jeg merker meg videre at selv om flertallet i komiteen ikke støtter forslaget nå, vises det til nytt brev av 27. mars i år der jeg redegjør for at departementet i tilknytning til arbeidet med oppfølging av St.meld. nr. 9 for 2006-2007, Arbeid, velferd og inkludering, også vurderer begrensningene som er satt i forhold til stønadene for skolegangstiltak under atføring.

Jeg vil i denne sammenheng orientere om at departementet i nær framtid vil sende på høring et forslag til ny forskrift om arbeidsmarkedstiltak. Der vil vi legge opp til at maksimalsatsene på opplæringstiltak for framtiden ikke skal bli regulert i selve forskriften, men av departementet. På denne måten vil satsene kunne bli vurdert i tilknytning til arbeidet med de årlige statsbudsjettene.

Representantenes forslag om endring av kostnadstaket er dels begrunnet i en bekymring for at dette begrenser mulighetene for utdanning som atføringstiltak, og dels i at dette fører til at private fagskoler ikke kan opprettholde driften med de satsene som nå gjelder for utdanning som atføringstiltak.

Jeg vil minne om at Econ i en evaluering som ble gjennomført i 2006, fant relativt små effekter av kostnadstaket som ble innført fra 2003. Det ble ikke funnet tegn til at kostnadstaket hadde ført til at færre søkte atføring, eller at færre begynte på skoletiltak. Man fant imidlertid at de samlede utbetalingene av stønad til skole gikk ned bl.a. gjennom en vridning fra dyrere til billigere utdanninger og fra private til offentlige skoler.

Jeg ser at komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ønsker en nærmere redegjørelse om usikkerheten knyttet til antallet som deltok på utdanning før kostnadstaket ble innført, og der utdannelsen var dyrere. Econ anslo i sin evaluering at det var i overkant av 1 000 personer årlig som ble berørt av kostnadstaket. Forum for fagskoler har rettet kritikk mot Econs anslag og har i et notat av 13. mars i år til statssekretær Laila Gustavsen oppgitt at det var over 3 000 yrkeshemmede som tok praktisk rettet fagutdanning ved en fagskole før kostnadstaket ble innført.

Jeg kan ikke se at tallene 1 000 og 3 000 gir uttrykk for de samme forholdene. Tallet «1 000» viste ikke til antallet personer under utdanning ved fagskolene totalt sett, men var et anslag for personer som ble berørt av kostnadstaket, dvs. antallet personer som ønsket å ta en utdanning hvor kostnadene var høyere enn kostnadstaket. Tallet «3 000» i Forum for fagskoler redegjørelse viste til antallet som tok praktisk rettet utdanning ved en fagskole som et atføringstiltak. Dersom tallene skulle være sammenlignbare, måtte man legge til grunn at all praktisk rettet utdanning ved en fagskole hadde kostnader over kostnadstaket.

I et notat av 16. januar i år fra FFO, Atføringsbedriftene og Forum for fagskoler til Arbeids- og inkluderingsdepartementet heter det at i 2005 – to år etter at taket ble innført – var antallet redusert fra 3 000 til 1 000, og at det nå er bare noen hundre igjen. Det er imidlertid vanskelig å gå god for at hele reduksjonen i antallet som tok praktisk rettet fagutdanning, skyldes innføring av kostnads-

ket, selv om jeg selvsagt ikke kan utelukke at dette har hatt betydning.

Til slutt vil jeg minne om at det kan gjøres unntak fra kostnadstaket dersom skoletiltaket vurderes som både nødvendig og hensiktsmessig for at personen skal kunne komme i arbeid. Det skal gjøres individuelle vurderinger, og vi tar sikte på at i 2009 skal alle få en rett til å få vurdert sitt behov for bistand gjennom en arbeidsevnevurdering som sikrer at det individuelle avklaringsarbeidet skjer på en mer systematisk og profesjonell måte.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kari Kjønås Kjos (FrP) [10:55:49]: I statsrådens svarbrev av 27. mars 2008 sier statsråden bl.a. følgende:

«Grunnen til at private utdanningstilbud velges som attføringstiltak kan være at de i mange tilfelle er korte og yrkesrettede. I den grad et privat skoletilbud innebærer redusert tid på attføringsytelser i forhold til andre hensiktsmessige alternativer, foreligger det et innsparingspotensial. Ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet vil et tilbud av lengre varighet imidlertid kunne gi bedre kompetanse, som kan gi et bedre grunnlag for jobbsøking og ikke minst forbli lenger i arbeid».

Synes statsråden det er et godt signal å sende til våre ungdommer som i disse dager vurderer sin utdannelse, at en yrkesrettet utdanning vil gi dårlig kompetanse, dårlig grunnlag for jobbsøking og fare for å stå kortere tid i arbeid?

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [10:56:43]: Nei, men jeg føler vel ikke at det er det som står i det sitatet som ble lest opp her. Det er klart at når man vurderer attføringsløpene, er det ulike hensyn å ta, og det er ulike veier å gå – om man skal velge korte, yrkesrettede attføringsløp eller mer langsiktige attføringsløp.

Jeg tror at det som er veldig viktig, er at vi nå får utviklet et system der det er gode arbeidsevnevurderinger og gode dialoger i NAV som er grunnlaget for om man velger det ene eller det andre, og at det er brukerens behov som mer styrer de valgene som foretas, og ikke andre, mer regelstyrte vurderinger, slik at vi går fra tradisjonelt regelstyrte ordninger til mer brukerstyrte ordninger. Det gjør at jeg også håper, i likhet med det som komiteens leder var inne på, at vi kan få en mye større fleksibilitet inn i regelverket både i forhold til kostnadstak, aldersgrenser og alt det som i dag er veldig overstyrende regler.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk. Flere har heller ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 3357)

Sak nr. 3 [10:58:05]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Laila Dāvøy og Åse Gunhild Woie Duesund om tiltak for å redusere antallet som blir uføre i ung alder på grunn av psykiske lidelser

ser (Innst. S. nr. 224 (2007-2008), jf. Dokument nr. 8:66 (2007-2008))

Presidenten: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil fem replikker med svar etter innlegget fra statsråden innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Dagfinn Sundsbø (Sp) [10:59:21] (ordfører for saken): I representantforslaget fra Woie Duesund og Dāvøy bes Regjeringen om å iverksette flere tiltak for å redusere antallet som bli uføre i ung alder på grunn av psykiske lidelser. Jeg deler bekymringen som ligger til grunn for forslaget. Nylig reiste jeg en interpellasjon om samme sak, og jeg opplevde at både statsråden og et samlet storting så med stor bekymring på at ungdom utgjør en så stor del av nye uføre. Blant disse unge er ulike psykiske lidelser den dominerende årsaken til at personer innvilges uførepensjon.

Forskere forteller oss at psykiske lidelser fortsatt er skambelagt, og at mange lar være å oppsøke hjelp i tide. I representantforslaget vises det til at bare en av tre som mottar uføretrygd på grunn av psykiske problemer, oppgir at de har søkt om hjelp for sine lidelser. En samlet komite understreker behovet for å styrke kompetansen både i velferdsforvaltningen og i det medisinske hjelpeapparatet når det gjelder psykisk helse. Og vi legger til: Det er viktig at sektorskillene i forvaltningen ikke begrenser samhandlingen.

Den nasjonale strategiplanen for arbeid og psykisk helse som ble framlagt av Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet høsten 2007, er et viktig skritt i riktig retning. Et bredt flertall i komiteen understreker dette i sine merknader. Gjennom opptrappingsplanen for psykisk helse – og det er noe annet – har kommunene blitt mer sentrale aktører i hjelpearbeidet for ungdom med psykiske lidelser, og Regjeringen har dessuten varslet at skolehelsetjenesten skal styrkes. Dette er et viktig forebyggende tiltak.

Komiteen har vurdert de fire forslagene som fremmes i representantforslaget, og er noe delt i vurderingene av dem. Det foreligger en mindretallsinnstilling, hvor Kristelig Folkeparti, på et av punktene med tilslutning fra Venstre, følger opp hovedelementene i forslagene. Jeg skal kort få kommentere hvorfor flertallet ikke ser det som nødvendig å gå inn på forslagene slik de foreligger.

Når det gjelder forslaget om at regelverket for kvalifiseringsprogrammet gjennomgås slik at alle som mottar et medisinsk behandlingstilbud for psykiske lidelser, kommer inn under programmet, viser komiteen til at kvalifiseringsprogrammet vil dekke denne gruppen forutsatt at programmet vurderes som hensiktsmessig for å styrke

vedkommendes muligheter i arbeidslivet. Men dette er et nytt tiltak, og det er viktig å sikre informasjon om hvordan ordningen kan brukes for denne aktuelle gruppen.

Så foreslår forslagsstillerne at det innføres et egenandelsfritak for personer under 40 år etter visse kriterier. Komiteens flertall slutter seg her til statsrådets vurdering, at dette ikke er en hensiktsmessig løsning. Det vil også kunne slå uheldig ut i forhold til andre grupper med svak økonomi.

Når det gjelder forslaget om at det iverksettes et nytt kompetanseprogram i arbeids- og velferdsforvaltningen om psykiske lidelser, viser komiteens flertall til at dette allerede ivaretas gjennom igangsatte prosjekter. Men selv om komiteen understreker betydningen av at det utvikles bedre kompetanse på psykiske lidelser, mener komiteen de iverksatte tiltakene må få virke før nye settes i gang. Men flertallet ber departementet ha fokus på samhandlingen mellom helsetjenesten og arbeids- og velferdsforvaltningen og holde Stortinget orientert om dette.

Forslagsstillerens siste forslag er knyttet til et ønske om å øke bevilgningene til forskning og etablere et eget kompetansesenter for psykisk helse. Flertallet mener det arbeidet som er igangsatt gjennom bevilgningene til «Program for psykisk helse 2006-2010» i Norges forskningsråd og gjennom regionale kompetansesentre, imøtekommer de behov forslagsstillerne reiser i sitt forslag. Men vi deler altså vurderingene av behovet for forskning og utvikling av bedre kompetanse på dette området.

Selv om vi fra komiteens side konkluderer litt forskjellig når det gjelder behov for enkelttiltak, vil jeg understreke at det er en samlet komite som stiller seg bak forslagsstillerens engasjement for å utvikle bedre og mer effektive tiltak for å redusere antallet som blir uføre i ung alder på grunn av psykiske lidelser. Det er et viktig arbeid forslagsstillerne har gjort, og dette er noe vi skal jobbe videre med.

Lise Christoffersen (A) [11:04:30]: Representantene Dāvøy og Woie Duesund reiser en svært viktig problemstilling – hvordan kan vi redusere antallet som blir uføre i ung alder på grunn av psykiske lidelser? Av innstillingen går det fram at komiteen er samstemt i sin bekymring for disse unge, som tidlig faller utenfor på mange av de områdene som er viktige for deres jevnaldrende.

Uansett hvor ressurssterk du måtte være på andre områder, blir du sårbar når psykiske lidelser rammer. Som forslagsstillerne peker på, har altså over halvparten av de uføre under 40 år ulike psykiske lidelser som hoveddiagnose. Legger vi til sekundærdiagnose, blir andelen enda høyere. Forsker Morten Blekesaune ved NOVA skriver i sin rapport om unge uførepensjonister at andelen med psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser blant uføre under 25 år er enda høyere enn det igjen.

Ser man alle uføre under ett, er ikke de yngste uføre med psykiske diagnoser så mange, men de fortjener i høyeste grad samfunnets oppmerksomhet. Dette er personer med livet foran seg. Når psykiske lidelser tidlig blir inngangen til en passiv tilværelse som trygdemottaker, skal det ikke mye fantasi til for å forestille seg at det i seg selv

ikke akkurat bidrar til å gjøre livet lettere. Selv om du får en sikkerhet for en inntekt på et visst nivå, er det likevel mye du må forsake av det som er viktig for unge mennesker, av det dine jevnaldrende etter hvert opparbeider seg av utdanning/kompetanse, interessante jobber, aktiv fritid, for å nevne noe.

Så vet vi at unge uføre har vært en viktig målgruppe helt siden arbeidslinja ble lansert for over 20 år siden. Allerede da visste vi at rundt halvparten av de unge uføre ikke engang hadde vært innom et attføringstiltak før de i praksis ble utestengt på permanent basis. Blekesaune påpeker at registerdataene for unge uførepensjonister med psykiske lidelser er usikre når det gjelder hvor lenge hel-seproblemen har vart, om de er medfødte eller ikke. Men for gruppen som ble ufør i alderen pluss/minus 30 år, finner han imidlertid at det tar i gjennomsnitt seks-sju år fra første registrerte uføretidspunkt til uførepensjonering. Spørsmålet er da: Hva skjer i den perioden?

Mange tiltak har vært prøvd både av typen pisk og gulrot. Ingen bruker mer penger enn oss på rehabilitering og attføring, men foreløpig altså uten de store resultatene. OECD påpeker dette, de norske forskningsmiljøene like-så. De har påvist forskjeller i både virkemiddelbruk og resultater mellom Norge og andre land. Tilbakemeldingen er at våre tiltak har vært mindre individuelle og ikke direkte arbeidsrettet, slik som mange andre steder. Det må bety at den kursendringen vi nå gjør, med NAV-reform, arbeidsavklaring, kvalifiseringsprogram, lønnstilskudd og tilrettelegging på arbeidsplassen, må være skritt i riktig retning.

Å se den enkeltes behov må også bety å se den enkeltes behov for medisinske tjenester. Det er et tankekors at én av tre aldri har søkt hjelp for sine psykiske lidelser. De kan altså i gjennomsnitt ha gått i seks til sju år, kanskje lenger, uten at dette har blitt fanget opp. Samtidig vet vi jo at alle må ha vært innom en medisinsk vurdering før uførepensjon innvilges. Man må ha vært i kontakt med det øvrige hjelpeapparatet, kanskje også en rådgivende lege i trykkesystemet. Hvordan er det da mulig at så mange ikke får medisinsk oppfølging? Igjen: Hva har skjedd i de seks til sju årene forut? Er det primærlegen som har sviktet? Har det manglet noen å henvise til? Har hjelpeapparatet ellers gitt opp for lett? Mangler det gode nok systemer for oppfølging av søkere til uførepensjon og nye uføre? Mangler vi virkemidler? Mangler vi tilgang på kompetanse?

Forslagsstillerne nevner selv betydningen av å fange opp problemene tidlig, på de unges egne arenaer. Skolen er en slik opplagt arena. Men vi har kanskje ikke utrustet skolen godt nok når det gjelder evnen og muligheten til å gjøre det.

Hva gjør vi så? Statsråden har i sitt brev vist til en rekke tiltak som er iverksatt, både internt i velferdsstaten, bl.a. med å bygge opp kompetanse i førstelinjen, og innenfor psykiatrien, ikke minst handlingsplanen for arbeid og psykisk helse.

Jeg er av den overbevisning at disse tiltakene nå må få tid til å virke. Flertallet har sympati for forslagsstillerens innspill, men vi foreslår altså at representantforslaget vedlegges protokollen. For det som er viktig nå, er jo, som

jeg sa, at tiltakene må få tid til å virke. Det som er viktig, er å jobbe strategisk, systematisk og langsiktig, med nøye vurdering av oppnådde resultater underveis.

Unge uføre med psykiske lidelser er opplagt en gruppe der vi må følge med på om tiltakene har den ønskede virkningen. Jeg tror det er den strategiske, langsiktige jobbingen som er viktigst nå, ikke først og fremst hele tiden å innføre nye tiltak, selv om de i utgangspunktet er aldri så gode. Vi må ha fokus på det vi nå har gjennomført, og se om vi oppnår de ønskede resultatene.

Kenneth Svendsen (FrP) [11:09:49]: Saksordføreren hadde en god gjennomgang av saken, så man kunne kanskje latt være å ta ordet, men jeg vil likevel komme med noen betraktninger.

I Budsjett-innst. S. nr. 11 for 2007-2008 og i sitt alternative budsjettforslag har Fremskrittspartiet fremmet forslag om en økt bevilgning til psykiatrien på 100 mill. kr. Også under kap. 701 Forskning fremmet Fremskrittspartiet forslag om å øke bevilgningen med 100 mill. kr.

Fremskrittspartiet anser psykiatrien som et område der forskningsinnsatsen må trappes opp, og støtter forslagsstillernes intensjoner om økt forskning som kan bidra til å bedre situasjonen både på arbeidsmarkedet og helsemessig, for flere pasienter med psykiske problem.

Fremskrittspartiet er enig i at innsatsen når det gjelder forskning på psykiatri, bør økes betydelig. Når det gjelder opprettelse av et eget kompetansesenter, er Fremskrittspartiet usikker på hvordan et slikt senter kan legges til en allmenmedisinsk avdeling ved et universitet. Dersom det skal opprettes et kompetansesenter for psykiatri, må det beskrives nærmere hvilken del av psykiatrien det skal dreie seg om, og hvilke oppgaver et slikt senter skal ha. Fremskrittspartiet mener at et kompetansesenter eventuelt må legges til et universitetssykehus.

Fremskrittspartiet støtter intensjonene som forslagsstillerne har, men mener på denne bakgrunn at det er fornøytig å avvende helseforetakenes forslag til hvilke nasjonale kompetansesenter det er behov for i spesialisthelsetjenesten, og hvor disse bør lokaliseres, og vil komme tilbake til saken når forslager foreligger.

Martin Engeset (H) [11:11:41]: Norge er ett av de, om ikke det, land i verden som har størst andel uføre av den arbeidsføre befolkningen. Dette burde være et tankekors, ikke minst med tanke på at det gjennom mange år har vært en bred politisk oppmerksomhet og et bredt engasjement knyttet til dette feltet. Men resultatene har så langt uteblitt. Det bør også være et tankekors sett i det perspektiv at FN år etter år kårer Norge til verdens beste land å bo i. I det bildet er det altså slik at vi på en rekke områder har forhold som vi ikke har veldig stor grunn til å være stolte av, for å si det litt forsiktig.

Dette forslaget fra Kristelig Folkeparti setter fokus på ett av disse områdene, nemlig unge uføre. For hvilket signal er det samfunnet og vi som politikere sender ut til unge mennesker som har behov for hjelp, når disse overlates til seg selv med merkelappen «ufør»? Veldig mange av disse

menneskene har mulighet til å komme seg videre med god oppfølging og hjelp.

Problemstillingen er likevel ikke, slik jeg oppfatter representantforslaget, kun hvilke tiltak som skal hjelpe unge uføre med psykiske lidelser ut av en situasjon med uføretrygd. Den viktigste oppgaven er faktisk å sørge for at unge mennesker med psykiske lidelser får den hjelp, behandling og oppfølging de trenger for å forhindre at de blir uføretrygdet. Slik oppfatter jeg representantforslaget. For å klare dette tror ikke Høyre at egenandelsfritak er løsningen. Løsningen er heller å sikre at vi ikke har en mangelfull behandlingsskapasitet for mennesker med psykiske lidelser. Dette har lenge vært en utfordring, men jeg kan vel tillate meg å legge til at den utfordringen ikke har blitt lettere å løse med det vi fra Høyres side mener er Regjeringens allergi mot private løsninger og samarbeid med private krefter.

Høyre støtter Kristelig Folkeparti når det gjelder behovet for å øke forskningsbevilgningene til psykisk helse. Høyre vil øke bevilgningene til forskning. Det nytter ikke lenger å basere seg på hvileskjær i forsknings- og utdanningspolitikken, derfor er vi opptatt av at det må forskes mer på psykisk helse og de utfordringene som hører med.

Vi mener det er viktig at de attføringstjenester som tilbys mennesker som skal få en ny sjanse, også åpnes for unge uføre med psykiske lidelser. Jeg oppfatter departementet dit hen at dette er noe som allerede er under utvikling, bl.a. i forbindelse med kvalifiseringsprogrammet. Problemet for unge uføre med psykiske lidelser er likevel ikke i første omgang at det er mangel på attføringsmuligheter, men at det er et betydelig behov for et bedre helsemessig behandlingsapparat.

Karin Andersen (SV) [11:15:18]: Jeg tror det er behov for å gjenta at det ikke er uføretrygden som er problemet, men manglende oppfølging av dem som med bedre hjelp kunne ha unngått å havne i en situasjon der man blir avhengig av uføretrygd. Uføretrygden er vel en av grunnene til at Norge er kåret til et land det er godt å bo i. Det er aller mest alvorlig, sjølsagt, for den enkelte, hvis man er ung og får en psykisk sykdom, men ikke får helsemessig oppfølging og bistand til å komme i arbeid og aktivitet.

Det har vært en del tall og diskusjon her. Det blir sagt at hvis man blir syk og detter ut av arbeidslivet, skal man ikke være sykmeldt lenge før man risikerer å dette helt ut. Da fikk jeg på min pult i går i hvert fall et dokument som jeg syntes var mer optimistisk enn det jeg har sett på lenge. Det er rapport nr. 2 for 2008, Arbeid og velferd, fra NAV. Det er en ny rapport som viser at hele 67 pst. av dem som er sykmeldt i mer enn åtte uker, er i arbeid etter tre år. Det er nye tall. Det er gledelige tall, som viser at det faktisk nytter, og at det også gjelder dem med psykisk diagnose. Jeg lette i tabellene for å finne diagnosebaserte tall, og det viser seg at tallene for denne gruppen faktisk er lik tallene for andre grupper. Det betyr jo at utsikten for denne gruppen med hensyn til oppfølging, både på helse og tilpasning i arbeidslivet, er bedre enn det vi har trodd, også når man ikke har grepet inn veldig tidlig.

Når det gjelder ungdom, er det jo slik at det bare er 1,5 pst. i aldersgruppen 18–29 år som er uføretrygdet. I befolkningen ellers er det 11 pst. Men det som er bekymringsfullt, er den store økningen vi har sett fra 1997. Den er på hele 35 pst. Da er det mange tiltak som har vært nevnt her i dag, som settes inn.

Jeg har lyst til å peke på noe av det andre viktige arbeidet som Regjeringen gjør for barn og unge som er i en utsatt situasjon og som kan risikere å rammes av psykiske lidelser. Det er f.eks. satt i gang et stort arbeid i forhold til vold i nære relasjoner. Det vi vet, er at barn og ungdom som opplever vold i nære relasjoner, er utsatt for stor risiko. Sjøl om ikke volden går ut over dem sjøl, vet vi at de tar stor skade av å være vitne til vold. I tillegg til det har Regjeringen også opprettet Barnas hus, som skal være et kompetansesenter for å hjelpe barn som har vært utsatt for traumatiske opplevelser i forbindelse med slike situasjoner. Mange av disse tiltakene håper jeg, og Regjeringen, skal være med på å fange opp noen av de ungdommene og de barna som har vært i en slik utsatt situasjon at de vil slite med psykiske problemer, og ofte rusproblemer, i ungdommen og i voksenlivet sitt.

Det er også viktig det som nå gjøres og settes i gang i forhold til inngripen ved drop-out i skolen, det at man får alternative opplegg til opplæring og skolegang som er mer tilpasset det man sjøl synes man mestrer – for mestring er viktig, slik at man kan være i gode relasjoner i ungdomstida si.

Jeg har også lyst til å peke på at en del av den metodikken som vekstbedriftene og VTA representerer, kan være et godt tilbud også for en del ungdom som rammes av psykisk sykdom. Vi vet at det kan ta litt lang tid å bli frisk, og at man kan trenge en arbeidssituasjon som er trygg og skjermet i en periode, der man får en systematisk opplæring som følger den takten man selv mestrer. Fra flere vekstbedrifter meldes det at de har hatt god erfaring med å følge opp også ungdom som har hatt problemer både med rus, med drop-out og ikke minst med psykiske problemer.

I tillegg har jeg lyst til å peke på at Regjeringen i revidert nasjonalbudsjett har satt av midler også til en evaluering av PIA-prosjektet, som vi har diskutert her før – et attføringsopplegg spesielt rettet mot personer med psykiske problemer, som gjør at de skal kunne komme tilbake til arbeidslivet. Jeg ser fram til at vi skal få på plass mer metodikk i attføringen som er tilpasset folk med psykiske problemer.

Åse Gunhild Woie Duesund (KrF) [11:20:39]: Aller først: Som initiativtaker til det representantforslaget som vi debatterer nå, vil jeg takke saksordføreren, Dagfinn Sundsbø, for arbeidet med denne komiteinnstillingen.

Bakgrunnen for dette initiativet er noe jeg tror samtlige partier er svært urolige for, nemlig at det er så mange som ender på varig uføretrygd på grunn av psykiske lidelser – og det i ung alder. Da har man en lang karriere som yrkespassiv foran seg og går glipp av en avgjørende viktig arena for både økonomisk sikring og sosiale nettverk.

Det er selvsagt ikke uføretrygden i seg selv som er problemet. Det er jo et sosialt sikkerhetsnett som skal være

der for personer som ikke har mulighet til å klare et vanlig arbeid. Men det er et problem når undersøkelser avdekker at en av tre unge med psykiske lidelser ifølge egne opplevelser ikke har mottatt et reelt behandlingstilbud. Det er heller ikke noe å rope hurra for når OECD sier at vi får lite resultater ut av mye pengebruk på attføring. Andelen som vender tilbake til arbeid, er ifølge OECD ekstremt lav.

Jeg har ikke tenkt å gjøre denne debatten til en konkurranse eller historiefortelling om hvem som har gjort minst, eller hvem som har gjort mest, i de ulike regjeringer. Attføringspolitikken er utformet over lang tid av skiftende regjeringer, og slik sett har de fleste av oss et ansvar. Men vi har også et ansvar for å se om det kan være nye tiltak som bør prøves ut for om mulig å gi bedre resultater, så vi kan forebygge i framtiden.

I forslagene Kristelig Folkeparti fremmer i denne saken, er det to hovedtanker. Den første hovedtanken er at vi må redusere tersklene som den enkelte opplever på vei tilbake – terskler som særlig i denne gruppen kan demotivere og passivisere og gjøre attføringsinnsatsen mislykket. Disse tersklene kan være av økonomisk art, men de kan også være av følelsesmessig art. De økonomiske tersklene vi har vært opptatt av i denne innstillingen, er inntektssikring under medisinsk og yrkesrettet attføring og egenandeler for nødvendig medikamentell behandling. Kristelig Folkeparti etterlyser en mer sosial innretning av egenandelssystemet for medikamenter. Det betyr ikke en generell reduksjon av egenandeler for hele befolkningen. Vi kan ikke se at det bør være en prioritert oppgave. Men for personer med svært sårbar økonomi, og som i tillegg er i en sårbar livssituasjon på flere måter, må skjermingsordningene bli bedre. Vi er også opptatt av at alle i det yrkesrettede attføringsapparatet og i forvaltningen har kompetanse om hvordan personer med psykiske lidelser opplever møtet med myndighetspersoner, og at kommunikasjonen er slik at hver enkelt føler at de møtes med respekt og ikke med ferdigsydde løsninger som tres nedover hodene på dem. Vi forstår statsrådets innvending om at det kanskje ikke er fornuftig å sette i gang helt nye kompetansehevingsprogrammer, men vi ber samtidig om at dette blir vektlagt sterkt i de allerede pågående programmene.

Den andre hovedtanken i forslaget er et sterkere fokus på fastlegens ansvar og mulighet til å utgjøre en forskjell. Fastlegene er det element i den samlede offentlige behandlingsskjeden som møter flest personer i denne målgruppen – og møter dem tidligst. Derfor ønsker vi en forsterket innsats når det gjelder den allmenntilleggsforskningen på området og en satsing på et særlig kompetansesenter som er forankret i allmenntilleggsforskningen. Det er ikke snakk om «nok et» kompetansesenter. Det er snakk om et kompetansesenter med en annen forankring og et annet fokus enn dem som allerede eksisterer. Kompetansesentre i spesialisthelsetjenesten er viktig, men samtidig må vi erkjenne at 90–95 pst. av alle unge med funksjonsnedsettende helseproblemer, som f.eks. redusert skoleprestasjon, drop-out i skole, rus osv., aldri viser seg i spesialisthelsetjenesten.

Med dette vil jeg ta opp de forslagene som er fremmet av Kristelig Folkeparti, enten alene eller sammen med andre.

Presidenten: Representanten Åse Gunhild Woie Duesund har tatt opp de forslagene hun refererte til.

André N. Skjelstad (V) [11:25:58]: I løpet av det siste halve året har vi hatt dette temaet oppe flere ganger, bl.a. i form av en interpellasjon fra representanten Sundsbø, som også er ordfører for saken i dag.

Dette er et viktig tema. Det er over 10 000 i aldersgruppen 18–30 år som er «utenfor», som ung ufør, og bare i 2007 kom det over 2 000 nye i den yngste aldersgruppen. Dette er en bekymringsfull utvikling.

Det er viktig å peke på at dette ikke bare går på psykiatrien. Det er også viktig for de aktuelle ungdommene å komme tidlig inn i prosessen, for et langt utenforskap er med på å svekke selvtilliten, slik at de igjen mister tro på egne evner og muligheter, noe som gjør at reaktivering blir vanskeligere. Med et slikt utenforskap er det forståelig at det kan oppstå psykiske plager, og det er urovekkende å se det store antallet i den yngste aldersgruppen som begynner å få psykiske lidelser.

Et utenforskap er man uansett nødt til å bekjempe på flere forskjellige måter, ikke bare med tidlig innføring i forhold til skoleverk, men også en tilpasning i forhold til yrkesliv. Vi ser i dag flere og flere i den yngste aldersgruppen som ikke takler hverdagen.

Venstre har stor sans for forslaget om å innføre egenandelsfritak for personer under 40 år som mottar medisinsk rehabilitering, deltar i yrkesrettet attføring, deltar i kvalifiseringsprogram eller er avhengig av sosialhjelp som hovedkilde. Det er viktig å skjerme kronikere, rusmisbrukere og andre med lav inntekt fra egenandeler på legebehandling, mens de friskeste av oss må kunne akseptere en høyere egenandel på helsetjenester.

Venstre er medforlagsstiller til ett av de forslagene som Åse Gunhild Woie Duesund tok opp.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [11:28:21]: Dokument nr. 8-forslaget innebærer fire konkrete forslag, og jeg velger å kommentere dem enkeltvis.

Til forslag nr. 1: Forslagsstillerne ber om at regelverket for kvalifiseringsprogrammet gjennomgås slik at alle som mottar et medisinsk behandlingstilbud for psykiske lidelser, kommer inn under programmet og understreker at kvalifiseringsprogrammet også vil dekke denne gruppen, forutsatt at deltakerne har gjennomgått arbeidsevnevurdering og at tett og koordinert bistand i programmet vurderes som hensiktsmessig for å styrke vedkommendes muligheter i arbeidslivet. Jeg kan forsikre om at dette er helt i samsvar med Regjeringens politikk på området.

I forslag nr. 2 ber forlagsstillerne om at det blir innført egenandelsfritak for personer under 40 år som mottar medisinsk rehabilitering, deltar i yrkesrettet attføring, deltar i kvalifiseringsprogram eller er avhengig av sosialhjelp som hovedinntektskilde. Her registrerer jeg at komiteens flertall – alle unntatt Kristelig Folkeparti – støtter mine vurderinger i brev av 27. mars. Jeg har ingen ytterligere merknader til forslaget.

I forslag nr. 3 foreslår man å iverksette et generelt kompetanseprogram i arbeids- og velferdsforvaltningen om

psykiske lidelser, særlig rettet mot førstelinjetjenesten i NAV. Etter min vurdering er dette i praksis allerede godt i gang gjennom oppfølging av Nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse 2007–2012. Denne handlingsplanen er fulgt opp med en konkret «Handlingsplan med tiltak», hvor et av tiltakene er «Kompetanseheving og nettverksbygging i arbeids- og velferdsforvaltningen, sosialtjenestene og helsetjenesten m.fl.», gjennom det som kalles en modulbasert kompetansehevingsmodell.

Dette tiltaket er nå under gjennomføring i arbeids- og velferdsforvaltningen, og et betydelig antall har alt gjennomført opplæringen. Som komiteens flertall påpeker, må de iverksatte tiltakene få virke før nye vurderes.

Som komiteens flertall påpeker, er det viktig å videreføre fokuset på bedre samhandling mellom helsetjenestene og arbeids- og velferdsforvaltningen. Det er derfor i strategiplanen avsatt stimuleringsmidler for å få fram gode samarbeidsmodeller mellom arbeids- og velferdsforvaltningen, arbeidsliv og helsetjenesten. Stortinget vil bli orientert om framdriften i arbeidet med strategiplanen i de årlige budsjettene.

Når det gjelder forslag nr. 4, foreslår forlagsstillerne å øke forskningsbevilgningene til psykisk helse, og å vurdere å opprette et eget kompetansesenter for psykisk helse ved en allmennt medisinsk avdeling på et av landets større universiteter.

Komiteen påpeker behovet for å fange opp mennesker med psykiske problemer og lidelser på et tidlig tidspunkt, og at en bedring av førstelinjetjenesten vil bidra til at unge mennesker gis en bedre mulighet til å delta i arbeids- og samfunnsniv. Dette er jeg enig i, og det er også noe som vi aktivt følger opp.

Jeg har fått opplyst fra Helse- og omsorgsdepartementet at det gjennom ti år med Opptappingsplanen for psykisk helse gradvis har blitt satt et økt fokus på psykisk helsearbeid i kommunene og det forebyggende arbeidet særlig overfor barn og unge, og at det fortsatt vil være fokus på lavterskeltiltak i kommunene etter at opptappingsplanen avsluttes ved utgangen av 2008.

Det er et stort behov for forskning om psykiske lidelser, og forskning om forhold som bidrar til god psykisk helse. I tråd med dette er forskningen innenfor dette området styrket og prioritert høyt sammenlignet med mange andre fagområder de siste årene. Det ble i 2008 bevilget om lag 34 mill. kr til Program for psykisk helse 2006–2010 i Norges forskningsråd. Dette er det største tilskuddet som gis til noe forskningsprogram innenfor medisin og helse.

For å sikre at det etableres nasjonale kompetansesentre i tråd med tjenestens behov, har Helse- og omsorgsdepartementet i årets oppdragsdokument til de regionale helseforetakene bedt om at de regionale helseforetakene i samarbeid skal utarbeide et helhetlig forslag til hvilke nasjonale kompetansesentre i spesialisthelsetjenesten det er behov for, og hvor disse skal lokaliseres, jf. merknadene fra komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet.

La meg helt til slutt si at jeg deler mange av de bekymringene som kommer til uttrykk gjennom Dokument nr. 8-forslaget. Jeg mener gjennom denne litt grundige gjennomgangen av de fire forslagene å vise at vi, kanskje

med unntak av spørsmålet om egenandelsfritak, langt på vei er enige og godt i gang med å gjennomføre mange av tiltakene.

Lodve Solholm hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 3.

(Votering, sjå side 3357)

Sak nr. 4 [11:33:40]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Odd Einar Dørum, André N. Skjelstad og Gunvald Ludvigsen om opprettelse av en varslerenhet i Arbeidstilsynet (Innst. S. nr. 239 (2007-2008), jf. Dokument nr. 8:69 (2007-2008))

Presidenten: Etter ønske frå arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten gjere framlegg om at taletida blir avgrensa til 40 minutt og blir fordelt med inntil 5 minutt til kvart parti og inntil 5 minutt til statsråden.

Vidare vil presidenten gjere framlegg om at det blir gitt høve til replikkordskifte på inntil fem replikkar med svar etter innlegget frå statsråden innanfor den fordelte taletida.

Vidare blir det gjort framlegg om at dei som måtte teikne seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Martin Engeset (H) [11:34:41] (ordfører for saken): Varsling av kritikkverdige forhold har gjennom de siste år fått en stadig større aktualitet – gjennom konkrete og alvorlige saker som har vekket nasjonal oppsikt og oppmerksomhet, både i privat og i offentlig sektor.

Lenge har vi nok i Norge dullet oss inn i en forestilling om at offentlig sektor er uskyldig og hvit, at her går alt riktig for seg. Det har vært en meget naiv forestilling. Ingen må innbille seg at mangel på avsløringer og skandaler betyr at det bare er rent mel i den kommunale eller offentlige posen. Det er viktig å huske på at alle skandaløse forhold er utenkelige over alt, unntatt der hvor de sist ble avslørt.

Ikke minst har vi sett flere eksempler på kommunale skandaler hvor flere hundre kommunale millioner, eller skattebetalernes penger, er rotet bort eller svindlet bort. Det er nok å nevne vannverksskandalen på Romerike, Undervisningsbygg i Oslo og den såkalte Terra-skandalen. Ofte er det en oppegående og gravende presse som avslører kritikkverdige forhold, ofte etter tips fra ansatte. På mange måter kan man derfor si at offentlig sektor har mistet dyden. Og jeg er overbevist om at flere store skandaler vil bli avslørt i årene som kommer.

I begynnelsen av mai hadde jeg gleden av å være til stede på utdelingen av Fritt Ords ærespris. Den gikk til den etter hvert landskjente varsleren Per-Yngve Monsen, som varslet om alvorlig kriminalitet og korrupsjon i det

private selskapet Siemens, som lurte til seg et betydelig antall millioner kroner de aldri skulle hatt. Monsens historie var meget sterk og tankevekkende, og forteller med all mulig tydelighet hvor viktig det er med et ytterligere styrket rettsvern for varslere.

Det er i dette perspektivet jeg har lyst til å gi stor honnør til Venstre, som fremmet det forslaget vi nå har til behandling. Det eneste jeg vil beklage, er at det ikke var jeg selv som på vegne av Høyre tok dette initiativet. Det at jeg fikk gleden av å være saksordfører for saken, var en liten trøst – for egen del.

Det er en enstemmig komite som viser til at de nye varslerbestemmelsene i arbeidsmiljøloven som trådte i kraft 1. januar 2007, har gitt et bedre varslervern, og at dette var et godt skritt i riktig retning. Under Stortingets behandling den gang – som nå – var det imidlertid uenighet om hvorvidt den rettslige styrkingen av varslerne gikk langt nok.

Jeg skal ikke invitere til noen omkamp om dette temaet nå, men bare understreke så sterkt jeg kan, at varslere spiller en viktig demokratisk rolle i dagens samfunn ved å avdekke kritikkverdige og ulovlige forhold i en virksomhet. Det må derfor legges best mulig til rette for at kritikkverdige forhold kan komme frem og bringes til opphør. Og det må bli en del av bedrifts- og organisasjonskulturen både i offentlig og privat virksomhet at varsling er både lovlig og ønskelig.

Med kritikkverdige forhold menes ikke bare kriminelle forhold, men også mislighold av andre lovbestemte påbud eller forbud, brudd med virksomhetens etiske retningslinjer samt alminnelige etiske standarder som det er bred tilslutning til i samfunnet. Men samtidig må det være slik at jo større interesse ytringen har for allmennheten, eller jo alvorligere forhold man ønsker å melde fra om, jo mer berettiget er varslingen.

Selv om Venstres forslag om å opprette en varslerenhet i Arbeidstilsynet ikke får flertall her i dag, oppfatter jeg ikke saken som tapt. Dette fordi jeg opplever at flertallet ikke er uvillig til å se seriøst på muligheten til ytterligere styrking av både det rettslige og praktiske vernet for varslere.

Flertallet peker imidlertid på at de mener tidspunktet er feil, at det er for tidlig sett i lys av når det nye lovverket kom på plass. Det har jeg respekt for.

Det er etter Høyres vurdering ønskelig å gi de ulike partene i en varslingssak større klarhet og forutberegnelighet enn i dag når det gjelder ytringsfrihetens grenser. Det er i dag en rekke faktorer som begrenser mulighetene og motet til å varsle. Jeg nevner: de ansattes frykt for gjengjeldelse, på tross av et rettslig vern, fra arbeidsgiver, ledelse eller kolleger, og forventninger eller oppfatninger om arbeidstakernes lojalitet til sin arbeidsgiver. Disse lojalitetskravene går ofte langt lenger enn de kravene som følger av den rettslige lojalitetsplikten. En del arbeidstakere vet heller ikke når de kan eller skal si ifra, eller til hvem.

Det er ofte en betydelig personlig belastning å varsle. Derfor håper jeg i hvert fall at vi senere hen kan få en sak hvor vi ser på mulighetene for også praktisk å legge mer til rette for varslere.

Helt til slutt vil jeg ta opp det mindretallsforslaget som fremgår av innstillingen, fra Høyre og Venstre.

Presidenten: Representanten Martin Engeset har teke opp det forslaget han refererte til.

Per Rune Henriksen (A) [11:40:05]: Jeg er glad for at komiteen står samlet om at endringene av arbeidsmiljøloven som ble gjort 16. november 2006, har gitt et bedre varslervern, og at det var et godt skritt i riktig retning. Likevel ser vi at opposisjonspartiene i stor grad driver gjenbruk av argumentasjonen fra behandlingen av Ot.prp. nr. 84 for 2005-2006. Jeg vil ikke gå inn i den diskusjonen, men velger å forholde meg til det konkrete forslaget som her behandles, nemlig opprettelse av en varslerenhet i Arbeidstilsynet.

Opprettelsen av et håndhevingsorgan for varslersaker har vært behandlet av arbeidsgruppen som leverte rapporten «Ansattes ytringsfrihet» i desember 2005. Denne gruppen konkluderte med at det ikke er hensiktsmessig å opprette et eget organ eller å utvide eksisterende organers kompetanseområde.

Regelverket om varsling har hatt svært kort funksjonstid, og det er ikke mulig på det nåværende tidspunkt å trekke noen slutninger om det fungerer etter hensikten eller ikke. Arbeiderpartiet mener derfor at det vil være riktig å vente en periode for å skaffe seg erfaring med hvordan varslervernet fungerer før regelverket evalueres. Eventuelle endringer eller tillegg som spesifikt angår varslervernet, bør etter vår mening behandles etter at en slik evaluering er gjennomført.

Når det er sagt, vil jeg knytte noen kommentarer til noen av de prinsipielle problemstillingene som forslaget reiser.

Varslingsbestemmelsene i arbeidsmiljøloven §§ 2-4 og 2-5 er privatrettslige bestemmelser på linje med f.eks. stillingsvernet.

Om det oppstår konflikt på noen av de privatrettslige lovbestemmelsene, må den enkelte arbeidstaker selv håndtere dette med sin arbeidsgiver, og et eventuelt søksmål må fremmes av arbeidstakeren. Dersom arbeidstakeren er tilsluttet en fagorganisasjon, kan vedkommende få juridisk bistand der, men til syvende og sist er det arbeidstakeren som er den agerende part. Arbeidstilsynets rolle i denne delen av lovverket begrenser seg til informasjon om regelverket og eventuell veiledning om fremgangsmåter en arbeidstaker har til rådighet for å forfølge sin egen sak.

Forslaget om opprettelse av en varslerenhet under Arbeidstilsynet med myndighet til å gripe inn, sanksjonere og sågar rettsforfølge vil derfor medføre en dramatisk endring av tilsynets rolle på det privatrettslige området. Videre reiser forslaget en del prinsipielle problemstillinger rundt arbeidslivets kjøreregler og praktiseringen av disse.

Belastningen ved å hevde sin rett og ved å stille opp for sine arbeidskamerater kan i mange tilfeller være stor. Det gjelder i varslingssaker, men også i forbindelse med andre saker som gjelder praktisering av lov og avtaleverk. Enkelt personer og tillitsvalgte har gjennom årene likevel tatt denne belastningen, og har med det bidratt til at vi har

et arbeidsliv hvor konflikter og uenighet mellom arbeidsgiver og arbeidstaker i hovedsak håndteres på en fornuftig måte.

Arbeidstakernes tillitsvalgte, enten de har tittel tillitsvalgt eller verneombud, har blitt gitt oppgaver og rettigheter i forskjellige deler av vårt lovverk for å bidra til en politisk ønsket tilstand i arbeidslivet. Partene i arbeidslivet har også gjennom hovedavtaler og overenskomster bygget konflikthåndteringsmekanismer som danner grunnmuren i et ordnet arbeidsliv.

Opprettelse av en varslingsenhet i tråd med det foreliggende forslaget vil innebære en endring av den rollefordeling vi i dag har i arbeidslivet ved at staten, representert ved Arbeidstilsynet, vil bli tillagt en rolle som i dag på mange måter håndteres av arbeidslivets organisasjoner. Dette er en linje som etter min oppfatning vil undergrave fundamentet for et ordnet arbeidsliv.

Det at noen velger å være uorganisert og derfor må ta belastningen alene, både økonomisk og på andre måter, må ikke legge rammer for hvordan vi som politikere stiller oss til regulering av konflikthåndtering i arbeidslivet. Vi bør være tilbakeholdne med å lage et eget system for behandling av én type konflikter, særlig når det så sterkt berører prinsipielle forhold i håndtering av konflikter i arbeidslivet.

Kenneth Svendsen (FrP) [11:44:34]: Jeg slutter meg til det meste av det saksordføreren sa. Det er viktig at varsling blir akseptert, og at varsling om ulovlige handlinger blir en del av kulturen i både privat næringsliv og offentlige institusjoner.

Da saken om varsling ble behandlet sist, i forbindelse med Ot.prp. nr. 84 for 2005-2006, var Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre og Venstre sammen om bl.a. følgende merknad:

«Disse medlemmer frykter at en så uklar lovformulering om et forsvarlighetskrav vil medføre at det i praksis ikke vil bli varslet om kritikkverdige forhold. Videre ser disse medlemmer det som svært betenkelig at denne lovformuleringen dreier fokuset bort fra virksomhetens kritikkverdige forhold og over til spørsmålet om varsleren har opptrådt kritikkverdig i måten det varsles på.»

Fremskrittspartiet støtter derfor intensjonen i det foreliggende representantforslaget.

Imidlertid anser vi at det har gått svært kort tid siden lovendringen foreslått i Innst. O. nr. 6 for 2006-2007 trådte i kraft, og at det vil være vanskelig å få en bred gjennomgang av virkningene av lovendringen før nye tiltak tas i bruk. Etter Fremskrittspartiets syn vil en slik framgangsmåte kunne bidra til kvalitetssikring av eventuelle nye tiltak og øke muligheten for en tryggere og klarere situasjon for varslere og bedrifter.

Derfor er Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti sammen om å be Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en evaluering av virkningene av lovendringsforslaget i Innst. O. nr. 6 etter ytterligere et og et halvt år. En slik evaluering må bygge på erfaringer både fra arbeidsgivers og fra arbeidstakerorganisasjonenes side.

Jeg tar opp det forslaget som jeg henviste til.

Presidenten: Representanten Kenneth Svendsen har teke opp det forslaget han refererte til.

Karin Andersen (SV) [11:46:29] (komiteens leder): Jeg slutter meg til det Per Rune Henriksen fra Arbeiderpartiet sa i sitt innlegg.

Jeg vil peke på at da vi behandlet de nye varslingsbestemmelsene her i Stortinget, var alle, inklusiv statsråden, veldig opptatt av at vi skulle følge med på hvordan disse nye bestemmelsene virket, at ingen skulle knytte prestisje til hvordan loven er, men at vi tvert imot skulle følge med på om loven er i tråd med hensikten, nemlig å styrke varslersens posisjon, som statsråden sa i replikkordskiftet den gangen.

Det mener også SV. Vi vil følge med på hvordan dette lovverket virker. Men det er altfor tidlig å konkludere med at vi skal gjøre endringer allerede nå. Så er det prinsipielle betenkeligheter knyttet til en type varslerenhet, noe representanten Henriksen gikk nøye igjennom.

Jeg har lyst til å si at noe av det vi må følge nøye med på, er at de ulike etatene som har ansvar i forhold til dette – Arbeidstilsynet har vært nevnt, men det kan også være andre tilsyn, som Helsetilsynet, Kredittilsynet og andre – innehar tilstrekkelig kompetanse til å kunne gi en varsler de råd vedkommende trenger i en vanskelig situasjon. I hvert fall de jeg har hatt kontakt med opp gjennom tida som har vært i en slik situasjon, sier at kanskje det aller vanskeligste er at en trenger noen å rådføre seg med, nettopp fordi en er i en vanskelig situasjon: Det er ofte kompliserte forhold som avdekkes, og folk føler seg utrygge.

Nå har vi et nytt lovverk som folk skal forholde seg til, og som skal praktiseres – og derved vise hvordan det kan brukes i virkeligheten.

Det er mye nytt å forholde seg til. Fra SVs side vil vi vente med å gjøre endringer før loven har fått virke en periode og det har blitt foretatt en evaluering av om den virker etter hensikten.

Åse Gunhild Woie Duesund (KrF) [11:49:14]: Som det framkommer av innstillingen, er Kristelig Folkeparti meget positiv til det vi oppfatter som intensjonen i representantforslaget, nemlig å tilrettelegge for varsling i tråd med arbeidsmiljølovens bestemmelser. Det er påvist at varsling i flere tilfeller kan gi betydelig karriererisiko, og det kan være klare personlige omkostninger knyttet til å si fra om kritikkverdige forhold i en bedrift. En varslerenhet med rådgivnings- og støttestrukturer kan være et godt redskap for å løfte litt av belastningen fra en arbeidstakers skuldre og redusere usikkerheten i forhold til hva som er riktig framgangsmåte i konfliktfylte saker.

Vi er likevel i dag ikke beredt til å gå inn for det konkrete forslaget slik det er formulert. For det første er vi lunkne til et prinsipp om at Stortinget skal gi detaljerte pålegg om hvordan en statsetat skal organisere seg. Stortinget skal og bør gi føringer også for dette når det er påkrevd for å ivareta politiske hensyn, men den konkrete organi-

satoriske løsning kan nok med fordel overlates til etaten selv, i dialog med overordnet departement.

Viktigere enn dette er imidlertid at vi ser på Arbeidstilsynet som myndighetenes representant til å ivareta arbeidsmiljølovens bestemmelser overfor dem som er såkalt pliktsubjekt i loven, arbeidsgiverne. Vi vil være vare for å skulle gi Arbeidstilsynet roller som kan komme i konflikt med deres overvåkingsansvar og rett til å gripe inn etter selvstendig vurdering med de sanksjonsmuligheter som loven gir etaten. En meglerrolle eller rolle som representant for arbeidstaker er etter vår mening vanskelig å forene med oppgaven som myndighetsutøver.

Jeg viser derfor til forslaget fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti som allerede er tatt opp av representanten fra Fremskrittspartiet. En raskere evaluering av virkningene av arbeidsmiljølovens nye varslerbestemmelser enn det Regjeringen legger opp til, vil etter vår mening være godt egnet til både å kunne identifisere behov for og kvalitetssikre nye tiltak for å ivareta retten til varsling, ikke bare i ord, men også i handling.

Dagfinn Sundsbø (Sp) [11:52:03]: Gjennom varslerbestemmelsene i arbeidsmiljøloven har Stortinget sikret et langt bedre vern for personer som ser det som nødvendig å varsle om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen. Dette er vår kanskje viktigste kilde i kampen mot korrupsjon, miljøkriminalitet, omsorgssvikt i våre institusjoner osv.

Vi står sammen her i Stortinget om at vi skal ha et sterkt varslervern. Når medlemmene fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre i innstillingen hevder at deres forslag til formuleringer i varslerbestemmelsene ville gitt et sterkere vern enn det som ble vedtatt, er det en påstand som det er grunn til å stille spørsmål ved. Det er også litt spesielt å trekke absolutte konklusjoner om dette så kort tid etter at lovbestemmelsene har begynt å virke.

Som også andre har påpekt i denne debatten, er forslaget om en egen varslerenhet i konflikt med konklusjonene fra arbeidsgruppen som står bak rapporten «Ansattes ytringsfrihet». For all del – det trenger ikke å være til hinder for at Stortinget gjør seg andre vurderinger, men det bør stilles krav til en gjennomtenking og vurdering av erfaringer. Det tar forslagsstillerne seg ikke tid til.

Fra Senterpartiets side legger vi stor vekt på at vi skal få et godt fungerende varslervern som gir trygghet til personer som kommer i en situasjon hvor det oppleves som nødvendig å si fra om uetiske og kritikkverdige forhold på arbeidsplassen. Vi er opptatt av at det gis god informasjon om det vern som nå ligger i arbeidsmiljøloven, og understreket i forbindelse med behandlingen av saken i 2006 betydningen av at dette følges opp – av arbeidsgiverne, av deres sammenslutninger og av Arbeidstilsynet, som har et betydelig informasjonsansvar. Jeg har registrert at det har skjedd en oppgradering av informasjonen om varslervernet ikke minst fra arbeidsgiversiden, hvor vi har sett at mange kommuner har gått konkret inn i dette på en positiv måte.

Jeg mener vi trenger en vurdering av hvordan de varslerbestemmelsene i arbeidsmiljøloven som vi har vedtatt, virker før vi konkluderer med at de ikke virker. For det

er faktisk det forslagsstillerne gjør gjennom sitt forslag. Vi trenger å få den evalueringen som flertallet bad om da Stortinget behandlet saken. Så får vi som en konsekvens av konklusjonene i denne vurdering om bestemmelsene slik de nå står i loven, er gode nok, og om opplysningsvirksomheten om dem skal organiseres på en annen måte enn det vi har bedt om, for å gjøre dem gode nok. Den vurderingen har vi et for spinkelt grunnlag til å gjøre nå, etter at varslerbestemmelsen i arbeidsmiljøloven har fått virke i knapt halvannet år.

André N. Skjelstad (V) [11:55:12]: Jeg vil begynne med å gi ros til saksordføreren, som etter mitt syn har lagt fram saken på en fortreffelig måte.

Varslere spiller en viktig demokratisk rolle i dagens samfunn ved å avdekke kritikkverdige og ulovlige forhold i en virksomhet. Venstre er opptatt av at forholdene må legges best mulig til rette for at kritikkverdige forhold kan bringes til opphør. 1. januar 2007 trådte nye varslerbestemmelser i arbeidsmiljøloven i kraft. Venstre mener imidlertid at dagens lovparagrafer er for lite informative overfor potensielle varslere, og at loven ikke gir varslerne god nok beskyttelse. Lovbestemmelsen gir beskyttelse etter at man eventuelt har blitt utsatt for gjengjeldelse på grunnlag av varslingen. Lovbestemmelsens funksjon er i dag preventiv.

Det er en betydelig personlig belastning å varsle om kritikkverdige eller ulovlige forhold på arbeidsplassen. Erfaringer har vist at virksomheter som har blitt konfrontert med et ubehagelig budskap fra en varsler, ofte har valgt å reagere mot varsleren i stedet for å rydde opp i problemene.

I de fleste varslersakene som har blitt offentlig kjent de senere årene, har det vært interne personer i virksomheten som har oppdaget handlinger som i beste fall er uforholdsmessige med god forretningsskikk, og i verste fall har vært økonomisk kriminalitet. I noen av sakene har kritikkverdige forhold blitt tatt opp internt i virksomheten på forhånd. Dessverre har disse personene i de fleste tilfellene blitt trakassert og har lidd store personlige tap, både økonomisk, sosialt og psykisk. Varslerne kan fortelle at rettssikkerheten og muligheten for praktisk hjelp og støtte har vært utilstrekkelig i den kritiske perioden på varslerstidspunktet.

Venstre mener at vi først får et reelt og fungerende varslervern ved å etablere en offentlig enhet som kan gi råd og bistand til alle involverte parter mens eventuelle undersøkelser i en varslersak pågår. En slik enhet vil bidra til økt rettssikkerhet både for arbeidsgiver og for arbeidstaker.

Venstre er av den oppfatning at eksisterende tillitsvalgte-ordninger, både fagforeningene og dagens HMS-system, ikke fungerer tilfredsstillende i slike organisasjoner. I små bedrifter er dette en ekstra utfordring, fordi det kan være tette bånd mellom ledelse og tillitsvalgte som vanskeliggjør situasjonen. Samtidig kan tillitsvalgte også selv være utsatt. Venstre mener at de som vurderer å varsle om kritikkverdige forhold, trenger praktisk og juridisk veiledning som dagens arbeidsmiljølov ikke åpner for.

Mange varslere har gitt uttrykk for at de i en varslersituasjon har manglet bistand fra en uholdt person eller enhet. En varslerenhet vil kunne ivareta rettssikkerheten for alle

involverte parter i en kritisk periode og være til hjelp for å avklare kritikkverdige forhold. En slik enhet, som bør legges til Arbeidstilsynet, kan informere om varslerreglene, om risikoene ved varsling, at man ikke skal ha personlige motiver, og at varslingen skal omhandle forhold som kan etterprøves.

Jeg registrerer at flertallet mener at tidspunktet er feil, men jeg kan forsikre både statsråden og Stortinget om at Venstre kommer til å følge saken videre, slik at det ikke skal være noen tvil i så måte.

Subsidiært kommer Venstre til å støtte forslaget fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti. Jeg antar for øvrig at også Høyre kommer til å gjøre det.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [11:58:48]: Da Regjeringen fremmet forslag om nye varslingsregler i arbeidsmiljøloven, var første prioritet å sikre varslerne et godt juridisk vern. Dernest var det viktig å få på plass at virksomhetene skal ha rutiner for varsling og derigjennom gi grobunn for en kulturrendring i arbeidslivet preget av åpenhet og kommunikasjon om kritikkverdige forhold. Etter min mening ivaretar varslingsbestemmelsene begge disse forholdene på en god måte.

Forslagsstillerne peker på et annet viktig aspekt, nemlig varslerens behov for bistand og hjelp underveis, og det foreslås altså at det skal opprettes en varslerenhet under Arbeidstilsynet. Jeg har stor sympati for motivet, men må likevel si meg uenig i middelet som foreslås.

Det er åpenbart at den som varsler, eller som vurderer å varsle, ofte har et sterkt behov for å ha steder å henvende seg for å få råd og hjelp. Det har derfor vært viktig å gjøre det klart – som jo loven gjør – at varslerne alltid og på ethvert trinn i prosessen kan henvende seg til relevante fag- eller tilsynsmyndigheter, det være seg Kredittilsynet, Konkurransetilsynet, forurensningsmyndigheter, Økokrim eller andre. Arbeidstilsynet har et særlig ansvar for å veilede om selve varslingsregelverket, og kan herunder gi veiledning om gangen i en varslingssak, noe som bør være til god hjelp for de vurderinger og de valg varsleren selv er nødt til å ta.

Forslagsstillerne ønsker imidlertid å gå lenger enn dette, og vil ha en varslerenhet i Arbeidstilsynet som skal gå aktivt inn og megle mellom partene, og som dessuten skal kunne gi pålegg til arbeidsgiver om ikke å endre varslerens stilling, lønn, arbeidsoppgaver eller arbeidsmiljø for øvrig uten å informere Arbeidstilsynet på forhånd om hvilke endringer det er snakk om, og begrunnelsen for den påtenkte endringen.

Jeg er noe usikker på hva forslagsstillerne mener Arbeidstilsynet skal gjøre med en slik informasjon; det er vel ikke meningen at Arbeidstilsynet f.eks. skal kunne sette til side en oppsigelse? Uansett: Ved å gi et slikt pålegg vil vel Arbeidstilsynet måtte ta stilling til varslingen i arbeidstakers favør før saken er avgjort. Ved å la være å gi et slikt pålegg vil man på samme måte ta stilling mot varsleren. Begge deler er etter mitt syn like uheldig, og vil stille Arbeidstilsynet i en meget vanskelig situasjon. Etter min mening er det veldig viktig at Arbeidstilsynet begrenser seg til å gi saklig informasjon, og ikke gir uttrykk for noen

«forhåndsgodkjenning» av en varsling eller blir satt til å dømme mellom partene.

Regelverket om varsling trådte i kraft 1. januar 2007 og har således ikke vært gjeldende rett lenger enn et drøyt år. Når varslingsregelverket har vært i bruk en periode, vil det kunne være grunn til å foreta en evaluering for å framskaffe systematiske kunnskaper om forekomsten av varsling, erfaringene med reglene og hvordan veiledning og håndheving har fungert. Regjeringen er opptatt av å følge nøye med på utviklingen av dette viktige området framover, og ønsker å sikre og utvikle både regelverket og offentlige ordninger, slik at de oppgaver myndighetene bør ha, løses på en best mulig måte i forhold til de behovene som foreligger.

Presidenten: Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Odd Einar Dørum (V) [12:03:12]: Jeg vil anbefale flertallet å legge størst vekt på den delen av forslaget som går på at det skal være et sted hvor det er nok sosial og kulturell kompetanse hos mange nok mennesker til å skjønne hva varsling er. Grunnen til at jeg er så intens på dette punktet, som sikkert noen nå har registrert, sammen med partiet mitt, er mine erfaringer som justisminister.

Vi hadde lovregler i bøtter og spann for å bekjempe vold i nære relasjoner. Det het husbråk en stund. Så kalte vi det for vold i nære relasjoner. Hva var det som gjorde at det ble en endring? Det var at man i politiet fikk pionerer, på Stovner politistasjon i Oslo og i Bergen-politiet, som bygde opp sosial og kulturell kompetanse til å skjønne forskjellen mellom husbråk og vold. Det har deretter vært en systematisk oppbygging gjennom familievoldskoordinatorer som har gjort at ting som en har hatt vanskelig for å ta tak i, er blitt tatt tak i.

Varslere er omtrent i den samme situasjonen. En lang stund ble de kalt alt annet enn varslere. Der har det jo skjedd et kjempeframskritt, ved at de er gitt en hederlig status i hele vårt samfunn. Så pådrivertrykket i dette – som jeg oppfatter at statsråden oppfatter og kvitterer ut på en ordentlig måte – er at det holder ikke å ha formell juridisk kompetanse, det holder ikke å være en klinisk god jurist. Det er bra, det, men en må ha noen som er så sosialt og kulturelt kloke at de skjønner settingen på en arbeidsplass, slik at man på den ene siden ikke ender i den fella som gjør at en varsler plutselig bare hadde en kranke med sjefen – da er du ikke en varsler – eller at man på den andre siden er borti det som alle talerne har tatt opp her, nemlig en krevende situasjon. Dette får man ikke fordi man har regler alene. Dette får man fordi man bygger opp kompetanse.

Og hvis noen vil vite hva som er *min* erfaring, har jeg nå fortalt den så tungt og så skikkelig som jeg kan gjøre det. Husbråk ble ikke kalt familievold før det var noen som kulturelt skjønnte hva det var. Noen var pionerer her. Regelverket hadde vi hatt i bøtter og spann gjennom lange tider. Og de pionerene som var før disse i politiet, het kriesentre. De visste ting i årtier før myndighetene, meg selv inkludert, tok det inn over seg. Denne lærdommen har jeg

valgt å ta med meg inn også når det gjelder spørsmålet om varslere.

Så Venstre kommer nok til å komme tilbake, for for meg har det blitt slik at møter med dem som er utsatt for problemer ved varsling, og deres skjebne, har gjort et så dypt inntrykk at jeg nærmest har bestemt meg for at dette skal jeg henge på inntil jeg er sikker på at de reglene vi har, ikke bare er gode regler som er godt forstått, som jeg opplever at flertallet – alle – i denne sal faktisk vil ha, men at det også er den i det praktiske livet sosiale og kulturelle kompetanse. Når jeg har møtt alle de varslerne som i grunnen beklager at de har varslet, og som sågar har stått fram og fortalt oss sin skjebne, tror jeg hele stortingssalen bør ta med seg denne saken som en påminning videre om at her er det mer å lære. Det er Venstres hensikt.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 4.

(Votering, sjå side 3358)

Sak nr. 5 [12:06:24]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 158/2007 av 7. desember 2007 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2004/38/EF om unionsborgere og deres familiemedlemmers rett til å ferdes og oppholde seg fritt på medlemsstatenes territorium (Innst. S. nr. 231 (2007-2008), jf. St.prp. nr. 42 (2007-2008))

Björg Tørrisdal (KrF) [12:07:01] (ordfører for saken): Komiteen har behandlet St.prp. nr. 42 for 2007-2008, om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 158/2007 av 7. desember 2007 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2004/38/EF av 29. april 2004 om unionsborgere og deres familiemedlemmers rett til å ferdes og oppholde seg fritt på medlemsstatenes territorium.

Direktivet regulerer retten til fri bevegelighet for EØS-borgere og deres familiemedlemmer. Det samler og erstatter tidligere forordninger og direktiver på dette området.

Direktivet innebærer at man nå har en samlet rettsakt som regulerer fri personbevegelighet i stedet for mange forskjellige forordninger og direktiver basert på ulike grunnlag for opphold.

Det blir mer oversiktlig og enklere å følge opp både for privatpersoner og for myndighetene i de ulike landene. Administrative formaliteter er redusert. Direktivet fjerner systemet med utstedelse av oppholdstillatelser for opphold utover tre måneder, og åpner for innføring av en registreringsordning for EØS-borgere. For tredjelandsborgere som omfattes av direktivet på grunn av familietilknytning til EØS-borgere, innføres det en ordning med oppholdskort som erstatning for dagens ordning med oppholdstillatelser. Disse administrative ordningene innebærer klare forenklinger sammenliknet med dagens oppholdstillatelser.

Direktivet innebærer en videreutvikling av rettigheter som allerede følger av EØS-avtalen, som f.eks. et noe styr-

ket utvisningsvern for EØS-borgere og deres familiemedlemmer.

Det innføres også helt nye ordninger, f.eks. ordningen med permanent oppholdsrett for alle EØS-borgere og deres familiemedlemmer uavhengig av nasjonalitet. Varig oppholdsrett oppnås etter fem års forutgående lovlig opphold i vertslandet. I løpet av disse fem forutgående årene må EØS-borgeren oppfylle kravene for å få rett til opphold, enten det er som arbeidstaker, selvstendig næringsdrivende, tjenesteyter, selvforsørgende eller student. I dag er rettighetene til EØS-borgerens familiemedlemmer avledet av EØS-borgerens. Det betyr at dersom EØS-borgeren ikke har rett til opphold, vil heller ikke familiemedlemmene ha rett til å oppholde seg i vertslandet.

I dag gis det rett til varig opphold til arbeidstakere, og dagens regler stiller ikke krav om fem års forutgående lovlig opphold i vertslandet. Disse reglene videreføres i direktivet for EØS-arbeidstakere, de selvstendig næringsdrivende og deres familiemedlemmer, men i tillegg gis andre EØS-borgere og deres familiemedlemmer rett til opphold etter fem år.

Det innføres også nye rettigheter for familiemedlemmer ved EØS-borgerens død eller utreise, og ved opphør av ekteskap eller partnerskap.

Familiemedlemmene får nå selvstendig rett til å bli værende permanent også før fem år er gått. Forutsetningen for en slik rett er at familiemedlemmene oppholder seg lovlig i vertslandet. Det stilles strengere krav til familiemedlemmer som er tredjelandsborgere, enn til familiemedlemmer som selv er EØS-borgere.

Jeg vil anbefale innstillingen, som går ut på å støtte EØS-komiteens beslutning i saken og innlemme direktivet om unionsborgere og deres familiemedlemmers rett til å ferdes og oppholde seg fritt på medlemsstatens territorium.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

(Votering, sjå side 3358)

Sak nr. 6 [12:10:39]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Anders Anundsen, Jon Jæger Gåsvatn, Åse M. Schmidt og Ib Thomsen om å overføre kontrollansvaret for læringsmiljø og inneklima ved landets grunnskoler og videregående skoler midlertidig til Arbeidstilsynet (Innst. S. nr. 216 (2007-2008), jf. Dokument nr. 8:77 (2007-2008))

Presidenten: Etter ønske frå kyrkje-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten gjere framlegg om at taletida blir avgrensa til 40 minutt og blir fordelt med inntil 5 minutt til kvart parti og inntil 5 minutt til statsråden.

Vidare vil presidenten gjere framlegg om at det blir gitt høve til replikkordskifte på inntil fem replikkar med svar etter innlegget frå statsråden innanfor den fordelte taletida.

Vidare gjer presidenten framlegg om at dei som måtte

teikne seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Freddy de Ruiter (A) [12:11:55] (ordfører for saken): Som saksordfører vil jeg først takke for et godt samarbeid. Komiteen har langt på vei felles virkelighetsoppfatning når det gjelder utfordringer knyttet til inneklima ved en del skoler. Komiteen er også enig om at det er viktig at elevene skal ha et godt arbeidsmiljø som fremmer helse, trivsel og læring, og ser det bl.a. i sammenheng med de mangler knyttet til inneklima som er ved en del skoler.

Den nylige kartleggingen fra Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet av skoler og barnehager viser at halvparten av skolene som ble undersøkt, ikke oppfyller forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler. Det er urovekkende. Jeg er derfor glad for at det vil bli fulgt opp gjennom en omfattende undersøkelse av alle grunn- og videregående skoler høsten 2009. Det er positivt at det er fokus på disse utfordringene, kombinert med et velfungerende tilsyn og en ansvarliggjøring av skoleeierne.

Komiteen, med unntak av Fremskrittspartiet, finner dagens tilsynsordning tilstrekkelig. Det er selvsagt ikke til hinder for et tettere samarbeid med Arbeidstilsynet, slik at en eksempelvis kan foreta felles tilsyn med elevenes og lærernes arbeidsmiljø.

Komiteen peker også på at det kan være en god idé at ulike tilsynsaktører, KS og frivillige organisasjoner som bl.a. Norges Astma- og Allergiforbund, bør ha en dialog for å lære av hverandre og få best mulig felles kunnskap på området. Det viktigste er nok likevel at fokus rettes mot skoleeierne. Kommunene og fylkeskommunene har et betydelig ansvar for å sikre elevene et godt arbeidsmiljø. Det handler om både holdninger og kompetanse, men ikke minst om ressurser og vilje til å prioritere et godt skolemiljø. Det må i den forbindelse sies at mange kommuner og fylkeskommuner har lagt ned et betydelig arbeid med å ruste opp sine skoler. Rentekompensasjonsordningen har i så måte vært et virkemiddel.

Denne regjeringen har fulgt opp denne ordningen etter at den ble innført i 2002. Totalrammen på 15 milliarder kr ble brukt opp allerede i 2007, altså en raskere bruk av den samlede investeringsrammen enn tidligere forutsatt. I den forbindelse vil jeg også vise til en samlet merknad fra kommunal- og forvaltningskomiteen i forbindelse med Innst. S. nr. 231 for 2006-2007, hvor man bl.a. ber Regjeringen «vurdere ordninger som gir insentiv for fortsatt opprustning av skolebygg i kommunene».

Kommuneøkonomi er selvsagt også viktig for å sette skoleeierne i stand til å satse på skole. Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet vil fortsette å prioritere velferd, herunder kommuneøkonomi, framfor skattelette.

Anders Anundsen (FrP) [12:15:35]: Bakgrunnen for dette forslaget er den virkelighetsforståelsen som saksordføreren hevder at komiteen er enig i, nemlig at veldig mange elever i sitt daglige virke opplever at læringsmiljøet er for dårlig, og at inneklimaet er fryktelig dårlig. Jeg har selv besøkt mange skoler, hvor elevene forteller at de

har med seg Paracet og Ibux på skolen for i det hele tatt å holde gjennom en helt normal skoledag. Rundt lunsjtider må de ta et par Ibux for å holde de tre siste timene. Det er en virkelighetsbeskrivelse som er ganske alvorlig og dramatisk, og det er årsaken til at Fremskrittspartiet har lagt frem disse tre forslagene for Stortinget i dag.

Jeg synes det er viktig å peke på det saksordføreren gav uttrykk for. Cirka halvparten av skoler og barnehager tilfredsstillende ikke forskrift om miljørettet helsevern. Likevel konkluderer flertallet, med regjeringspartiene i spissen, med at dagens tilsynsordning er tilstrekkelig god. Det er en litt underlig konklusjon, for dagens tilsynsordning er at det er skoleeierne selv – i de aller fleste tilfellene altså kommuner og fylkeskommuner – som skal kontrollere hvorvidt de er i stand til å oppfylle opplæringsloven kap. 9a og tilhørende forskrifter som skal oppfylles, knyttet til læringsmiljøet. Og så viser det seg at dette systemet fungerer så dårlig at halvparten av skolene ikke er godkjent. Det viser seg at vi fortsatt har et vedlikeholdsetterlep i skoleverket på 55 milliarder kr. Da synes jeg rett og slett det er på grensen til å være noe freidig å si at dette er et tilsynssystem som fungerer bra. All erfaring viser at det ikke gjør det.

Vi er i en akutt situasjon. De siste årene har Arbeidstilsynet stengt – hvis ikke jeg husker feil – 128 skoler på grunn av at det er fare for liv og helse. Det er ganske dramatisk. Derfor vil Fremskrittspartiet som en akutt løsning gi Arbeidstilsynet muligheten til å gå inn og kontrollere skolene og helt konkret gi pålegg til skoleeier om utbedring, frister og deretter dagbøter, eventuelt stenging hvis situasjonen er for alvorlig. Det må såpass drastiske tiltak til hvis man skal få endret den holdningen som er i Kommune-Norge, hvor de åpenbart legger ansvaret på den enkelte elev. Hvis man ikke er fornøyd, må man klage, og så må man gå gjennom det ordinære klagesystemet, og så får vi se hva resultatet blir til slutt. Dette fungerer for dårlig!

På lengre sikt vil Fremskrittspartiet ha et alternativt kontrollsystem der man ikke bare kontrollerer miljøet for elevene, men kontrollerer hele utdanningssystemet og kvaliteten på utdanningen. Det er det som står som det tredje punktet i forslaget i innstillingen. Jeg har lyst til å nevne det særskilt, fordi vi har hatt noen runder i spørretimen og i den offentlige debatt, hvor statsråden og andre har latt som om det å flytte kontrollansvaret fra ett organ til et annet, altså fra dagens kontrollsystem gjennom kommunene til Arbeidstilsynet, i seg selv ikke vil bedre læringsmiljøet for elevene. Det er riktig, men det er jo derfor forslaget ikke går ut på det. Det er ett av flere tiltak som skal gjennomføres for å bedre situasjonen.

Jeg synes det er underlig at saksordføreren skryter litt av at denne regjeringen har fulgt opp rentekompensasjonsordningen. Det er riktig at de har fulgt opp den vedtatte rentekompensasjonsordningen, som hadde en begrensning når det gjaldt investeringer. Men de har altså avsluttet ordningen i stedet for å fortsette med en ordning som har vist seg å være meget vellykket, og som har gitt svært mange skoleelever en vesentlig bedre skolehverdag enn det de tidligere har hatt.

Det er en enkel måte å løse dette på, og det er gjennom å ta grep fra statens side og si at dette er noe man faktisk prioriterer. I stedet velger Regjeringen å lene seg godt tilbake og si: Vi ser utfordringen, vi forstår at det er mange elever som bruker Paracet for å komme gjennom skolehverdagen, men vi synes i grunnen at dagens system fungerer godt nok. Det er Fremskrittspartiet uenig i.

Jeg tar med dette opp det forslaget som er fremmet i innstillingen.

Presidenten: Representanten Anders Anundsen har teke opp det forslaget han nemnde.

Gunnar Gundersen (H) [12:20:24]: Jeg vil takke saksordføreren for greit arbeid i komiteen.

Inneklimaet er et veldig viktig tema. Omtrent på dagen for ett år siden hadde jeg en interpellasjon om det samme temaet, som dekket dette ganske grundig. For det er, som også representanten Anundsen sa: Når en undersøkelse fra Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet rapporterer at 50 pst. av skolene ikke er godkjent etter dagens regler og forskrifter, er jo det et meget alvorlig signal om at det er noe galt der ute.

Inneklimaet berører svært mange, og mange plages av det i læringssituasjonen. Det er altså en svært viktig forutsetning for læring og dermed muligheten for å ta til seg kunnskap. Forskning dokumenterer ganske godt at innklimaet er et sentralt element for at skolen skal kunne lykkes med sin sentrale oppgave, læringsoppgaven. Men det innebærer på den andre siden også at det er store investeringer knyttet til dette. Det vil bli store forpliktelser for kommunene som skoleeiere. Så det er ingen enkel måte å komme rundt det på.

Det er heller ikke slik at det ikke stilles krav i dag. Det stilles krav både gjennom opplæringsloven og gjennom forskrifter, så utfordringen er faktisk, som også saksordføreren sa, å få skoleeierne rettet mot å se hvor viktig innklimaet faktisk er. At det er krav til både kontroll og oppfølging lokalt som må ha fokus framover, er det vi tror på. Det dreier seg om å finne ganske enkle og praktiske løsninger ute på hver skole. Derfor synes vi det er viktig at komiteen i sin innstilling ber om at det vurderes å sette i gang et samarbeid mellom KS, som jo representerer skoleeierne, og Arbeidstilsynet, som er kontrollinstans, og Norges Astma og Allergiforbund, som jo representerer de berørte. Som jeg har sagt tidligere, dreier det seg i stor grad om å finne løsninger innenfor rammene av eksisterende bygningsmasse. Da må en få med seg flere på en god og kreativ prosess lokalt, hvis vi virkelig skal komme nærmere målet. For det er jo ikke slik som man fikk litt inntrykk av fra Fremskrittspartiet, at alle er fornøyd med dagens tilstand. Snarere tvert imot, alle er vel nokså bekymret over dagens tilstand. Men vi skal jo bringe prosessen framover i en ganske komplisert virkelighet, og da har jeg tro på at det er ett av tiltakene som kan være viktig å få i gang, for utfordringen er stor.

Grunnen til at vi ikke går inn for å overføre dette til Arbeidstilsynet, er at vi rett og slett ikke tror det bringer

det noe nærmere en løsning. Arbeidstilsynet har ikke kapasitet i dag til å følge opp de oppgavene de har, og de vil neppe kunne gjøre noe annet enn å utføre noen få stikkprøveaksjoner. Da er vi i grunnen ikke noe særlig nærmere målet enn vi er ved det systemet vi allerede har i dag. Skoleeierne har, som jeg har sagt, plikter. Fylkesmannen har jo pålegg om at de skal følge opp situasjonen i skolen, men vi vet alle at det ikke fungerer.

Så igjen: Det dreier seg om å finne tiltak som vil fungere lokalt, og om å få engasjementet opp lokalt når det gjelder hva som må til for å få til et godt inneklima for elevene. Vi håper at et slikt samarbeidsprosjekt kanskje kan bringe dette litt nærmere målet.

Lena Jensen (SV) [12:24:36]: Elevene har sin egen arbeidsmiljølov. Opplæringsloven kap. 9a slår fast at hver enkelt elev har rett til et arbeidsmiljø som fremmer læring, helse og trivsel. Loven skal sikre at elevene har det godt psykososialt, altså at de ikke trenger å bli mobbet og trakassert på skolen, og elevene har rett til et godt fysisk miljø, altså gode skolebygg.

Hver skole skal ha sitt eget arbeidsmiljøutvalg som skal behandle saker. Elever og foreldre skal være i flertall der. Dette er for å sikre at elevene skal få oppfylt sine rettigheter på best mulig måte – ikke bli plaget, ikke bli mobbet, ikke få hodepine før lunsj på grunn av dårlig inneklima.

Vi har et tilsyn, og vi har klare strafferammer i lovverket om det blir brudd på loven og det ikke skjer en oppfølging av rapporterte saker. Vi vet at gode bygg, godt inneklima og fravær av mobbing fremmer læring.

For to dager siden ble Elevundersøkelsen 2008 presentert – en undersøkelse som er viktig, fordi elevene selv forteller hvordan de opplever læringsmiljøet. Det er en liten økning – men en økning – i antall elever som sier at de mobbes på skolen. Elevene har krav på en trygg arbeidsdag. 24 pst. av elevene sier at de blir mobbet. De som sier at de blir mobbet alvorlig eller hyppig, utgjør 5,4 pst. 28,7 pst. er ikke fornøyd med luften i klasserommet, og en like stor andel er ikke særlig fornøyd med toaletter, dusj og garderobes på skolen.

Vi har gjort en kraftig innsats ved å etablere en lov, og vi har hatt en rentekompensasjonsordning hvor det er brukt 15 milliarder kr på å pusse opp skolebygg. Det har vært et viktig bidrag til å få i gang byggeprosesser, til å få i gang bygging av viktige, gode skolebygg. Disse pengene har vært brukt på 1 130 skoler. Men vi vet at man sliter med et betydelig vedlikeholdsetterslep. Det er beregnet at det vil koste 40–70 milliarder kr å få alle skolene i god nok stand for elevene.

Jeg var på et møte med Utdanningsforbundet i Møre og Romsdal for noen uker siden. Der la de fram noen undersøkelser fra fylkets skoler som viser at vi har langt å gå for å sikre at alle ungene våre skal få oppfylt sin lovmessige rett. Kommuneøkonomien har vært styrket kraftig under denne regjeringen, men det er på langt nær nok til at alle elevene skal få de bygg de fortjener.

Jeg er veldig glad for det engasjementet statsråd Solhjell viser ved å ta initiativ til å kontakte kommuner og

fylkeskommuner for å bidra til bedre løsninger når det gjelder skolebygg.

For noen år siden ble det vedtatt i Stortinget å legge tilsynet med arbeidsmiljøet til fylkesmannen. På det nåværende tidspunkt mener SV at det ikke er noen grunn til at vi skal endre på dette. Det er slik at lærerne har tilsyn fra Arbeidstilsynet, og det er ekstremt viktig at disse to instansene samarbeider godt og tett. Jeg vil be statsråden om å følge det opp slik at han sikrer at samarbeidet mellom disse instansene fungerer optimalt.

Det er viktig igjen å rette blikket hen på de arbeidsmiljøutvalgene som skal være etablert ved hver enkelt skole. Disse utvalgene er viktige for at elevene skal kunne sikres de rettighetene de har til å ha et skolemiljø som er fritt for mobbing, og et skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Jeg vil også utfordre statsråden til å følge opp de arbeidsmiljøutvalgene som skal være etablert ved de enkelte skoler, slik at de kan fungere optimalt i tiden framover.

Dagrun Eriksen (KrF) [12:28:51]: Det er liten tvil om at et godt skolemiljø både fysisk og psykososialt er avgjørende for å skape en enda bedre skole. Elevorganisasjonene sier de mottar skremmende mange henvendelser fra elever som opplever at arbeidsmiljøet er til hinder for trivsel, motivasjon og god læring.

Senest den 8. mai hørte vi om Hokksund ungdomsskole i Øvre Eiker som i mange år har slitt med dårlig inneklima. Flere elever har fått helseplager som følge av dette, og pr. dags dato er skolen fortsatt ikke godkjent av kommunelegen.

Forholdene ved norske skoler er noen ganger så dårlige at Arbeidstilsynet har sett seg nødt til å stenge – jeg kan opplyse representanten fra Fremskrittspartiet om at han husker riktig – 128 skoler over åtte år. Når Arbeidstilsynet går til det skrittet å stenge en skole, er det fordi de vurderer at det er akutt fare for liv og helse. Det var høye verdier av støv, soppsporer, bakterier og CO₂ i bygningene. Og det er et stort problem ved flere norske skoler. Voksne og barn som oppholder seg i bygninger med dårlig inneklima, får helseplager. Dette går ut over læring og læringskvalitet hos elevene og arbeidsmiljøet for lærerne.

Etter Kristelig Folkepartis mening er ikke dagens tilsyn til hinder for å ha et samarbeid med Arbeidstilsynet, f.eks. gjennom et felles tilsyn av elevenes og lærernes arbeidsmiljø. Jeg mener en bør vurdere nærmere om det også bør opprettes et verneombud for elever som vil fokusere enda mer på dette. Et slikt ombud vil bedre kunne ivareta elevenes skolemiljø.

Det er utrolig at samtidig med den økte oppmerksomheten om dårlig inneklima ved norske skoler, og når vi vet at etterslepet på vedlikehold på kommunale bygg er i milliardklassen, som representanten fra SV meget godt klargjorde her, velger Regjeringen å avslutte den svært gode og vellykkede rentekompensasjonsordningen for skolebygg, men hadde hun vært i opposisjon, er jeg helt sikker på at avslutningen hadde vært at vi ikke burde avslutte den. Jeg må si at det er vanskelig å forstå, når man ser de utfordringene man har. I likhet med regjeringspartiene er vi

også svært fornøyd med at den ordningen har bidratt med midler til 1 420 prosjekter fordelt på 1130 skoler. Men i motsetning til SV og regjeringspartiene er ikke vi tilfreds. Det store spørsmålet er: Er vi i mål? Er vi det, er det god grunn til å avslutte denne ordningen. Det var denne summen vi hadde satt opp da vi innførte ordningen, men når vi da ser at vi ikke er i mål, er det ingen grunn til å avslutte denne ordningen, når situasjonen er så dramatisk som den er på flere skoler.

Kristelig Folkeparti har derfor foreslått og vil fortsette å jobbe for at denne ordningen blir gjeninnført. Vi registrerer at dette er Elevorganisasjonens største ønske, både inn mot revidert nasjonalbudsjett og også inn mot statsbudsjettet for 2009. Mitt ønske er at om ikke Regjeringen hører på Kristelig Folkeparti – det hender de gjør det, men ikke alltid – kunne de kanskje høre på Elevorganisasjonen i så henseende. Målet vårt må være at alle skoler har et tilfredsstillende miljø, et læringsmiljø som gjør at det ikke hemmer, men fremmer læringskvaliteten hos elevene og gir et godt arbeidsmiljø for lærerne. Da vil også vi bli tilfreds.

Odd Einar Dørum (V) [12:32:40]: De to viktigste tingene i skolen er at vi har friske bygg, og at vi har mange og gode nok lærere. Tema i denne debatten er friske bygg. Alle er jo i virkeligheten enig. Hensikten til Fremskrittspartiet deles av alle her. Venstre er blant dem som ikke tror på Fremskrittspartiets virkemidler, men skal man tro på noen virkemidler, må det jo bli politisk strid om dette lokalt, og det handler f.eks. om at bygger du nytt før du setter i stand noe gammelt? Og hvordan prioriterer du dine kroner?

Hvis vi kan starte i den byen som vi nå er i, Oslo, klarer man, etter at man systematisk lot alle skolene forfalle fordi man mente at man ikke skulle bruke penger på bygg, men på drift av kommunens virksomhet, å bygge opp et kjempestort etterslep mellom 1975 og 1995. Etter 1995 er det brukt 1 milliard kr hvert år i Oslo for å sette i stand skoler og bygge nye. I og med at jeg har besøkt 100 av de ca. 170 av disse skolene, ser jeg hva som nytter, hva som gjør forskjell, og ser at det nytter. Men det helt avgjørende er at da har man jo prioritert som en del av skolesatsingen å sørge for at man har friske bygg.

Så er det ulik økonomi i kommunene, og det har det vært i lang tid. Men det er slik at det Oslo gjorde på et visst tidspunkt, var å bruke gamle dagers arvesølv, nemlig avkastning av kraftpenger, ikke salg, men avkastning, på vår tids arvesølv, nemlig bygg. Det finnes mange kommuner i Norge som har det slik. De kommunene som ikke har det slik, burde fått oppleve at den rentekompensasjonsordningen, som også representanten Dagrun Eriksen var inne på, hadde blitt videreført. Dette lille spleiselaget mellom stat og kommune, hvor kommunen må låne, men staten tar rentene, er en god ordning. Vi vet jo at da den ble oppbrukt, konstaterte bare den rød-grønne regjeringen at den var oppbrukt. Jeg skal være veldig kontant: Man syntes det var mye viktigere å dele ut frukt og grønt i skolene i norske kommuner enn å forlenge rentekompensasjonsordningen. Rentekompensasjonsordningen er vekslpenger i forhold

til frukt og grønt-ordningen. Hvis man først er opptatt av helse, burde friske bygg gjennom en skikkelig rentekompensasjonsordning vært prioritert foran det jeg selv opplever på mine skolebesøk, frukt og grønt-ordningen. Men Regjeringen har fått for seg at frukt og grønt er viktigere enn alt mulig annet, det er viktigere enn friske bygg. Altså: Prioriteringsmessig var det viktigere å bruke pengene inneværende år, ca. 90 mill. kr, på frukt og grønt, istedenfor å bruke i underkant av 60 mill. kr for å lage en sikker rentekompensasjonsordning. Da gjorde man et politisk valg. Man gjorde det valget at man rett og slett ikke ville ha de friske byggene, man prioriterte det rett og slett ikke, selv om man visste at dette var noe som virket. I møte med mange, bl.a. dem som har skolen som sitt arbeidssted, enten det er lærerorganisasjoner eller Elevorganisasjonen, kom de fram, som det er sagt her, at Elevorganisasjonen hadde en topprioritet, noe de satte på topp foran alt annet, og det var friske bygg. Det er klart at da har man jo gitt et politisk signal om at det prioriterer man ikke.

Denne kampen handler ikke primært om hvorvidt vi har tilsyn. Vi har lover, regler og tilsyn i bøtter og spann i dette landet, men det vi trenger, er at det handles etter dem, og at det handles lokalt. Det lokale ledd har krav på en nasjonal støtte. Den nasjonale støtten, vilje i forhold til friske bygg, hadde vært videreført med nok midler i en rentekompensasjonsordning, slik at den altså hadde levd videre og kunne vært brukt av kommunene. Det ville skapt løsninger, noe som alle ville kunne ha gjort. Jeg konstaterer at Regjeringen hadde én prioritering: frukt og grønt – som i grunnen nå har blitt redusert fra et varmt måltid etter Kristin Halvorsens signingsferd på tvers av landet før siste valg. Det ble, når det kom til stykket, viktigere å prioritere i en budsjettoppsettning enn å sikre rentekompensasjonsordningen. Så er det litt forskjellige budsjett, men i Regjeringens samlede satsing var det den prioriteringen som ble gjort.

Det er intet i denne debatten, i kampen om hvorvidt en skal flytte ansvaret til Arbeidstilsynet, som Fremskrittspartiet mener, som skal få tilsløre at her er det gjort en prioritering som førte til at man ikke prioriterte friske bygg først. Venstre konstaterte det, så vi hadde det i vårt alternative budsjett for inneværende år. Det tapte vi hjertelig, som alle andre, da vi møtte den massive rød-grønne forsvarsmuren. Den er jo slik at har man bestemt seg for noe, har man jo sett lyset uansett om alle andre mener at et annet lys er sterkere. Her foretrakk man da bananer framfor friske bygg. Den prioriteringen har jeg tenkt å fortelle det norske folk lenge og grundig, inntil Regjeringen skjønner at friske bygg faktisk er helt grunnleggende for elevers helse og for helsen til alle som er i skolen. Jeg skal formulere det veldig tydelig på vegne av Venstre: Friske bygg er viktigere enn frukt og grønt. Friske bygg er viktigere enn bananer.

Statsråd Bård Vegar Solhjell [12:37:48]: Inneklima, bygg og omgivelser er viktige for elevene, for kva dei lærer og korleis dei har det. Eg har sjølv møtt mange elevar som har kunna fortelje om hovudverk og mangel på konsentrasjon i skulen på grunn av gamle, nedslitte bygg.

Eg trur òg det spelar ei signalrolle i forhold til kva vi vil med skulen, og kva vi signaliserer til foreldre og elevar om dei møter nye, flotte bygningar med moderne, godt utstyr eller gammalt, nedslite utstyr. Men eg har òg sett veldig mange nye, flotte skulebygg der ein har flytta inn den entusiasmen som følgjer elevar og lærarar. Eg var nyleg i Mosjøen og såg på ein flott, nyopna ungdomsskule. Eg var òg for kort tid sidan i Lillesand og såg på ein skule frå begynninga av 1960-talet som var ganske nedsliten, men der ein ny, moderne og flott skule var under bygging, og eg såg den entusiasmen som følgjer når ein er i gang med eit sånt prosjekt.

Derfor prioriterer vi skulebygg. Vi har i dei siste åra sett opprusting av mange skulebygg rundt omkring. Heldigvis har vi òg utrusta norske kommunar og fylkeskommunar med ein økonomi som gjer at mange har kunna prioritere bygg rundt omkring i Noreg, sjølv om det framleis er eit stort etterslep som vi har hatt med oss frå mange år tilbake.

Gjeldande krav til det fysiske miljøet ved offentlege og private grunnskular og vidaregåande skular er lovfesta i opplæringslova §§ 9a-1 og 9a-2 og privatskulelova § 2-4, der det vert slege fast at skulane skal planleggjast, byggjast, tilretteleggjast og drivast slik at det vert teke omsyn til tryggleiken, helsa, trivselen og læringa til elevane.

Skulen og skuleeigarane har ansvaret for at krava i kapittel 9a i opplæringslova om fysisk skulemiljø vert teke omsyn til i det daglege arbeidet.

Kunnskapsdepartementet har ansvaret for det statlege tilsynet med verksemda til skulen og om skuleeigarane oppfyller krava som følgjer av opplæringslova. Oppgåva har departementet delegert vidare, via Utdanningdirektoratet, til fylkesmannen. Dersom det ved eit statleg tilsyn vert oppdaga forhold som står i strid med krava i lova, kan Fylkesmannen gje pålegg om å rette på forholda. I tillegg til å gje pålegg skal Fylkesmannen gje rettleiing i korleis krava kan verte komne i møte, og samarbeide med skuleeigar for å sikre eit godt resultat for elevane.

Kravet til det fysiske miljøet ved skulane er òg regulert i forskrift om miljøretta helsevern i barnehagar og skular, som er gjeve etter kommunehelsetenestelova, og som Helse- og omsorgsdepartementet har ansvaret for. Skulane skal etter forskrifta bl.a. ha ei godkjenning som inneber at dei oppfyller dei krava forskrifta set til bl.a. utforming, inneklima og reinhald. Kommunen som skuleeigar er ansvarleg for at skulane er godkjende. Det er Helsetilsynet i fylket, etter lov om statleg tilsyn med helsetenesta, som skal føre tilsyn.

Eg meiner at Fylkesmannen ut frå sin lovfesta samordningsfunksjon framleis vil vere best rusta av aktuelle statlege instansar til å opprette nødvendig samarbeid der fleire instansar er involverte i eit tilsyn med kommunens tenesteproduksjon. I denne forbindelsen vil eg nemne at fleire fylkesmenn har rapportert tilsyn gjort i samarbeid med Arbeidstilsynet der både elevane sitt skulemiljø og lærarane sitt arbeidsmiljø har vore tema. Eg er ikkje kjend med at det er rapportert om at dagens deling av tilsynsansvaret har skapt problem knytte til desse tilsyna.

Det går fram av forslaget at kontrollorganet òg skal

kontrollere kvaliteten i grunnopplæringa, i tillegg til læringsmiljøet. Det å opprette eit eige kontrollorgan for grunnopplæringa som skal ha ansvar for kontroll av kvaliteten, vil medføre store organisatoriske, lovmessige og økonomiske konsekvensar. Eit slikt forslag bør i så fall byggje på kunnskap om at sjølve organiseringa av tilsynet er avgjerande for om lovene vert følgde. Eg er ikkje kjend med at slik kunnskap ligg føre i dag. Vi har som hovudprioritet å syte for at lovene vert følgde. Eg meiner det er viktigare enn organiseringa for oppfølginga i dag.

På oppdrag frå Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har TNS Gallup gjennomført ei undersøking av skulemiljøet. Undersøkinga tek utgangspunkt i kravet om at alle skular skal vere godkjende. Kartlegginga viser bl.a. at halvparten av skulane ikkje er godkjende etter forskrift om miljøretta helsevern. Eg har derfor saman med helse- og omsorgsministeren bede fylkesmennene og Helsetilsynet om at dei må bruke desse resultatata aktivt, og spesielt følgje opp dei kommunane der det er gjort ein for dårleg jobb, for å gje elevane det skulemiljøet dei har krav på.

Eg meiner òg at vi må gjere det representanten Jensen var inne på, nemleg følgje opp etableringa av arbeidsmiljøutval ved skulane. Så har vi store utfordringar vidare med å syte for ein kommuneøkonomi som gjer at ein både kan pusse opp skular og vurdere andre tiltak frå stat og lokalt vidare.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Jon Jæger Gåsvatn (FrP) [12:43:05]: Alle her vet at dårlig inneklima for elevane fører til nedsatt funksjon, dårligere læreevne, dårligere produktivitet og nedsatt trivsel og livskvalitet. Alle her vet at 50 pst. av de skolene som er blitt kartlagt, hadde et ikke-godkjent arbeidsmiljø. Vi ser alle sammen et enormt vedlikeholdsetterslep, og vi vet at mange skulebygg har både råte, fuktskader og dårlig ventilasjon som gjør at elevane kan påføres helseplager. Det eneste Regjeringen sier, er at de vil gjennomføre en ny kartlegging, og de håper på at kommunene har gjort sitt.

Så mitt spørsmål blir: Er ikke denne saken et typisk eksempel på at staten skylder på kommunene, at kommunene skylder på staten, og at brukerne, altså elevane, blir de store taperne?

Statsråd Bård Vegar Solhjell [12:43:50]: Det har dessverre i veldig mange år vore slik at vi har hatt eit etterslep når det gjeld vedlikehald i norske skular. Den rentekompensasjonsordninga som vi har hatt i mange år, har vore eitt statleg svar på det, men det er klart at det viktigaste svaret er å syte for at kommunar og fylkeskommunar har god økonomi. Sjølv med ei slik ordning er det dei som ber hovudkostnadene for vedlikehald, oppussing og nye skulebygg rundt omkring i Noreg. Det er her ein markant forskjell frå den førre regjeringa, som gjennomførte kutt i heile Skule-Noreg, til den endringa vi har sett no, med den styrkinga av kommuneøkonomien som denne regjeringa har gjennomført.

I tillegg må vi vere opptekne av å kontrollere og sjek-

ke at lover og forskrifter vert haldne, for vi veit at det òg fører til at det vert auka merksemd om det lokalt, og at ein faktisk prioriterer å gjere noko med dei feila som vert avdekte.

Dagrun Eriksen (KrF) [12:44:52]: Statsråden sa noe sånt som at vi satser på skulebygg – og nesten så det hørtes ut som om han bygde. Det har jeg hørt fra tidligere statsråder på barnehagesektoren. Jeg tror vi må gi litt honnør til kommunene for dette.

Jeg lurar på to ting. Det ene er: Har statsråden noe dokumentasjon på at den satsingen som ble gjort under rentekompensasjonsordningen – som vi alle i Stortinget var enige om, og som var en vellykket ordning – ikke har stoppet opp? Så er hovedsaken her tilsyn og tilsynsmyndigheter, og hvordan vi skal gjøre dette. Jeg har bakgrunn fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, den komiteen som fylkesmennene lå under. En bekymring vi hadde der, var om det var nok midler hos fylkesmennene til å kunne utføre alle de tilsynsoppdragene de har. Det er utrolig viktig når det gjelder lokalt selvstyre, at vi har nok tilsyn, slik at vi får de resultatene vi ønsker. Og til sist: Ønsker statsråden å innføre verneombud for elevene?

Statsråd Bård Vegar Solhjell [12:45:54]: Eg er einig med representanten Eriksen i at kven som skal ha æra, eller for den saks skuld skulda, er mindre viktig enn det sentrale, nemleg at elevane skal få eit inneklima og eit miljø på skulen som gjer at dei kan ha det bra der og, ikkje minst, konsentrere seg om læring, skaffe seg kunnskap, danning og det som skulen handlar om.

Så tek representanten opp eit viktig tema, nemleg tilsyn. Eg er òg oppteken av at vi må følgje opp om det faktisk er kapasitet hos fylkesmennene til å føre tilsyn, og vi må innafor utdanningssektoren peike ut dei sentrale tilsynsoppgåvene når vi skal gjere dei prioriteringane vi der er nøydd til å gjere. Det vil eg følgje opp, og eg vil sjå etter at det òg vert ført tilsyn med skulebygga på ein god måte.

Eg har oppfordra fylkeskommunane i Noreg til å opprette eit elevombod. Om vi no får det i alle fylke, og ikkje berre i dei fleste, vil det vere eit stort framsteg. Så får vi sjå om vi skal vurdere ytterlegare ordningar.

Gunnar Gundersen (H) [12:47:03]: Jeg synes det er litt merkelig at statsråden fortsetter å bygge opp forventninger rundt kommuneøkonomien, for der snakker han faktisk mot bedre vitende. Kommunene er pålagt så mange nye oppgaver at kommuneøkonomien ikke har blitt bedre de siste årene, det har snarere gått nedover. Men Regjeringen får ha lykke til med sitt prosjekt med stadig å bygge opp nye forventninger.

Jeg synes erfaringene fra Oslo er ganske interessante. Dette dreier seg om å få i gang engasjementet lokalt. Mange kommuner har gjort en veldig god jobb, så det viser seg at det faktisk er der vi må jobbe. Rentekompensasjonsordningen var selvfølgelig viktig, men jeg tror også det er viktig å få i gang den type samarbeidsprosjekter som er nevnt i innstillingen fra komiteen. Spørsmålet er:

Vil statsråden ta tak i det og sette i gang et slikt prosjekt, så vi kan få enkle måter å følge opp dette på lokalt?

Statsråd Bård Vegar Solhjell [12:48:05]: Eg er einig i at det er heilt avgjerande, same kva ordningar vi har, at det er god nok økonomi lokalt til å prioritere vedlikehold og oppussing av skulebygg. Når Høgre snakkar om dårleg kommuneøkonomi, bør ein lytte, for det har dei god greie på og lang erfaring med. Tilfellet er at ein har ei heilt anna satsing i Kommune-Noreg i denne perioden enn då Høgre hadde ansvaret for kommuneøkonomien.

Representanten er sannsynlegvis kjend med kva som står i Soria Moria-erklæringa når det gjeld rentekompensasjonsordninga, og vi må då kome tilbake i budsjettet med kva for prioriteringar Regjeringa vil gjere i neste runde.

Odd Einar Dørum (V) [12:48:56]: Ofte når en skal finne løsninger i Norge, samarbeider en lokalt og nasjonalt. Ett eksempel på det, som statsråden har vært engasjert i, og som hele opposisjonen har vært engasjert i, er det å bygge opp kunnskapen hos lærerne, altså den systematiske etterutdanningen av lærere, som ligger i avtalen fra Bondevik II-regjeringen med KS som utdanningsorganisasjon, og som den sittende regjeringen følger.

Rentekompensasjonsordningen går på den andre pilaen i skolen. Det går på friske bygg. Det er et kjent grep å forutsette at kommunene har sin økonomi, men når staten kommer inn med noe i tillegg, er summen av dette så pass bra at det gir resultater. Nå har tidligere statsråder fortalt at de bruker lysbilde serier for å overbevise Finansdepartementet. Jeg kan betro den sittende statsråden at jeg også har gjort det i sin tid – uten å kommentere hvilken effekt det hadde. Jeg antar at statsråden med stor kreativitet vil slåss for det som er viktig. Mitt spørsmål til statsråden er: Mener statsråden at rentekompensasjonsordningen er en prinsipielt viktig ordning for å få tatt tak i det vi alle er opptatt av, nemlig friske bygg?

Statsråd Bård Vegar Solhjell [12:49:56]: Det med lysbilde serier og verkemiddel skal eg ta med meg vidare og tenkje på. Eg er òg oppteken av å få stort gjennomslag for viktige saker på mitt område. Eg meiner at det prinsipielt viktige er at elevar i Noreg skal ha eit godt inneklima og oppleve å vere i flotte bygg der dei kan lære. Så er eg oppteken av verkemiddel. Eg er veldig for det verkemidlet vi har hatt i mange år, som vi òg i vår periode har nytta til å pusse opp mange skulebygg, og som det har vore brei semje om, og eg er for det som står i Soria Moria-erklæringa om ei slik ordning vidare. Så må vi kome tilbake i budsjetta med prioriteringane, som Regjeringa gjer år for år.

Åse M. Schmidt (FrP) [12:50:46]: Det er to uttrykk jeg begynner å bli temmelig lei av. Det er «tidligere regjeringer», og det er «Soria Moria».

Alt ser greit ut på papiret, men i det virkelige liv er situasjonen faktisk en helt annen. Som kommunepolitiker gjennom 14 år ser jeg at midler til opprustning av kommunale bygg faktisk står nederst på listen. Jeg ser også at

statsråden godtar at barna våre skal ha et dårligere inneklima enn han selv. Er det da sånn at barnas inneklima teller mindre enn voksnes, når statsråden ikke vil ha samme mulighet til kontroll og kontrollfunksjoner?

Statsråd Bård Vegar Solhjell [12:51:22]: Nei, tvert om. Barna skal alltid gå føre, og deira inneklima i skulen er ekstremt viktig. Det betyr mykje for korleis dei har det og for læringa deira. Det er difor eg er så engasjert i det, det er difor vi har hatt rentekompensasjonsordninga, det er difor veldig mange kommunar og fylkeskommunar stiller opp med brorparten av pengane og prioriterer sin eigen bygningsmasse og sine egne skulebygg. Så er spørsmålet: Korleis fører vi tilsyn med det på best måte? Der er mi vurdering at det ikkje er ved å opprette ein eigen instans eller ved å overføre det til ein annan instans. Vi vil oppnå det best ved å følgje det systemet vi har i dag, men sørgje for at det vert gjort på ein god måte, at feil vert retta opp, og at det vert prioritert å gjere noko med nedslitne skulebygg frå nasjonalt hald, og ikkje minst frå kommunane, som har ansvaret for det. Grunnen til at vi skal gjere det, er at elevane skal stå i sentrum.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Ib Thomsen (FrP) [12:52:16]: Sopp, mugg og murruss som ramler av veggene, og dyr som kryper på veggene, er status ved skoler i Norge i dag. Det er ikke annet enn tragisk at elever og ansatte blir syke av å gå på skolen. Dårlig inneluft må ta mye av skylda for at astma er blitt den nye folkesykdommen.

Mange av skolene våre er blitt lappet på i årevis. De store oppussingsprosjektene er blitt utsatt gang på gang på grunn av slunkne kommunekasser. Når kommunene endelig har litt penger mellom hendene, må de betale uforholdsmessig mye for restaurering. Det er kostbart å pusse opp i oppgangstider, men kommunene har ikke noe annet valg enn å punge ut det som kreves. Ungene våre må ha frisk luft for å lære.

Det er kjent at inneklimaet ved flere barneskoler på Romerike er så dårlig at det må settes inn strakstiltak. Et eksempel er at samarbeidsutvalget ved en skole og en rektor har engasjert et konsulentfirma som har utarbeidet en rapport. Rapporten ble ikke friggitt i første omgang, men hemmeligstemplet for pressen og offentligheten. Og hvorfor det? Antagelig fordi det som står i den, er så graverende. Det har, som sagt, vært en del snakk om unormalt høyt sykefravær, og at det kan skyldes dårlig inneklima i norske skoler.

Mange foreldre har startet underskriftkampanjer og truet med å holde ungene hjemme fra skolen inntil noe ble gjort med det elendige inneklimaet. Foreldrene klager over at ungene er helt utslitt etter å ha kommet hjem fra skolen, og at de ofte må gå og legge seg. Dårlig inneklima påvirker dermed ungenes sosiale liv, og det viktigste er at det i tillegg til at det nå går ut over læringsprosessen, også innvirker på helsen.

Et annet eksempel er foreldre og elever som gikk i fak-

keltog til et rådhus på Romerike i håp om å kunne påvirke politikerne i budsjettprosessen til å forsere det nødvendige arbeidet med rehabilitering av sin skole. Etter å ha møtt ordføreren og de andre politikerne med slagord som «La oss slippe hodepine» og «Vi trenger frisk luft for å lære», vedtok kommunestyret opprustning av skolen. Men det er da ikke sånn det skal være!

Denne saken er et grelt eksempel på hvordan samfunnet tillater seg å behandle ungene våre. Hadde det vært noe annet enn en skole, ville Arbeidstilsynet møtt opp og pålagt umiddelbare utbedringer, eller stengt stedet umiddelbart.

Vi kan ikke utsette dette viktige spørsmålet. Det er uansett mer enn lenge nok å vente for alle dem som har en utdatert skole som lærings- og arbeidsplass.

Anders Anundsen (FrP) [12:55:39]: Jeg er klar over at det er fredag, og jeg skal prøve ikke å provosere til en ny debatt, men det er et par ting som har kommet frem her som jeg synes det er viktig å kommentere.

Representanten Gunnar Gundersen sa det vel først: Alle er bekymret for dagens situasjon. utfordringen er at det gjøres lite. Bekymringen som Høyre har i forhold til Arbeidstilsynets kapasitet, løses ved Fremskrittspartiets forslag II, der vi ber Regjeringen komme tilbake til finansiering og gjennomføring, så det er ikke et argument mot forslagene fra Fremskrittspartiet.

Så lytter jeg bestandig med spesiell stor oppmerksomhet når representanten Lena Jensen har ordet, fordi jeg tidligere har hatt gleden av å referere fra hennes innlegg fra hennes tid i opposisjon, og innleggene ligner litt. Den gang skisserte hun også veldig mange av de samme problemene som er innenfor skoleverket i dag, men da hadde hun også løsningene. Nå holder hun på en måte de samme innleggene, men hun har droppet løsningene. Det synes jeg er litt bekymringsverdig, for når man er i posisjon, bør man også tilstrebe å gjennomføre de løsningene man i opposisjon har ment er de rette.

Jeg synes også det er bekymringsverdig når statsråden både i hovedinnlegget og i replikkordskiftet sier: Jeg er opptatt av elevenes arbeidsmiljø – det er derfor vi har hatt en rentekompensasjonsordning. Men det er vel på grensen til å villede, for det er ikke på grunn av denne statsrådens bekymring for inneklimaet at vi har hatt en rentekompensasjonsordning. Den ble iverksatt i forrige stortingsperiode. Denne statsråden kunne bidratt med sitt engasjement hvis han hadde utvidet virkefeltet til rentekompensasjonsordningen. Da hadde han hatt sine ord i behold. Men det som nå skjer, er på en måte et forsøk på å ta æren for noe en ikke har æren for. Det forsterkes også ved at statsråden sier at vi – og da regner jeg med at han mener Regjeringen – prioriterer skolebygg. Da er det rentekompensasjonsordningen, som er avsluttet, som det blir vist til, og så er det den forsterkede kommuneøkonomien, og nå er det store diskusjoner om hvor mye forsterket den kommuneøkonomien i realiteten har blitt. Men la nå det ligge. Det statsråden gjør, er å skyve ansvaret over til kommunene og tro at det er kommunene som skal gjennomføre arbeidet på det satsingsområdet som han som kunnskapsminister mener er viktig. Jeg har lyst til å gjøre oppmerksom på at det fore-

ligger ingen incitament fra statens side for noen kommuner i noen sammenheng til å bruke penger på skolebygg – ingenting. Rentekompensasjonsordningen var det. Det har denne regjeringen effektivt satt en stopper for.

Det høres ikke så veldig galt ut når vi sier «dårlig inneklima», det er dårlig luft, osv., men det er mer enn det. Det er alvorlig. Det fører til slapphet, det fører til trøtthet. Det kan føre til astma og allergi, og det kan føre til alvorlige kreftlidelser. Dette er ikke et område en bør være handlingslammet på.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 6.

(Votering, sjå side 3358)

Etter at det var ringt til votering, sa

presidenten: Stortinget skal no votere i sakene nr. 1–6.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Presidenten gjer merksam på at forslaget frå Framstegspartiet som er teke inn i innstillinga på side 3, er trekt.

Komiteen hadde tilrådd:

Dokument nr. 8:56 (2007-2008) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Kjønnaas Kjos, Kenneth Svendsen og Robert Eriksson om redusert gjenanskaffelsestid og kjørelengde for gjenkjøp av bil for funksjonshemmede – vedlegges protokollen.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten har Kari Kjønnaas Kjos sett fram eit forslag på vegner av Framstegspartiet. Det er forslag nr. 2, som er omdelt i salen.

Presidenten gjer merksam på at forslaget frå Framstegspartiet på side 3 i innstillinga ikkje er teke opp.

Forslag nr. 2 lyder:

«Taket på utdanningsstøtten for yrkeshemmede heves til 100 000 kroner pr. år med virkning fra 1. juli 2008.»

Det blir votert alternativt mellom dette forslaget og tilrådinga frå komiteen.

Komiteen hadde tilrådd:

Dokument nr. 8:62 (2007-2008) - representantforslag fra stortingsrepresentantene Robert Eriksson, Anders Anundsen og Kari Kjønnaas Kjos om å heve taket på utdanningsstøtten for yrkeshemmede - vedlegges protokollen.

Voteringstavlene viste at ved alternativ votering røysta 72 for tilrådinga frå komiteen og 23 røysta for forslaget frå Framstegspartiet.

(Voteringsutskrift kl. 13.08.55)

Anders Anundsen (FrP) (fra salen): President! Jeg stemte feil. Jeg stemte for innstillingen, men skulle ha stemt for forslaget.

Presidenten: Då blir resultatet at 71 røysta for tilrådinga frå komiteen og 24 røysta for forslaget frå Framstegspartiet. Likevel vart forslaget forkasta.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det sett fram to forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Åse Gunhild Woie Duesund på vegner av Kristeleg Folkeparti og Venstre
- forslag nr. 2, frå Åse Gunhild Woie Duesund på vegner av Kristeleg Folkeparti

Forslag nr. 2 blir teke opp til votering. Forslaget lyder: «Stortinget ber Regjeringen iverksette følgende tiltak for å få ned antallet personer som blir uføretrygdet på grunn av psykiske lidelser:

1. Sikre at alle som mottar et medisinsk behandlingstilbud for psykiske lidelser har rett til en statlig inntektssikring på nivå med kvalifiseringsstøtten i behandlingsperioden.
2. Innføre egenandelsfritak for personer under 40 år som mottar medisinsk rehabilitering, deltar i yrkesrettet attføring, som deltar i kvalifiseringsprogram eller er avhengig av sosialhjelp som hovedinntektskilde.
3. Øke forskningsbevilgningene til psykisk helse, og vurdere å opprette et eget kompetansesenter for psykisk helse ved en allmennmedisinsk avdeling på et av landets større universiteter.»

Votering:

Forslaget frå Kristeleg Folkeparti vart med 89 mot 7 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 13.09.55)

Presidenten: Forslag nr. 1 blir teke opp til votering. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen gjennomgå egenandels-systemet med det formål å skjerme kronikere, rusmisbrukere og sosialhjelpsmottakere, og komme tilbake med forslag til dette i forbindelse med statsbudsjettet for 2009.»

Votering:

Forslaget frå Kristeleg Folkeparti og Venstre vart med 85 mot 10 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 13.10.15)

Komiteen hadde tilrådd:

Dokument nr. 8:66 (2007-2008) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Laila Dāvøy og Åse Gunhild Woie Duesund omtiltak for å redusere antallet som blir uføre i ung alder på grunn av psykiske lidelser – vedlegges protokollen.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det sett fram tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Kenneth Svendsen på vegner av Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti
- forslaga nr. 2 og 3, frå Martin Engeset på vegner av Høgre og Venstre

Det blir først votert over forslaga nr. 2 og 3, frå Høgre og Venstre.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om opprettelse av en varslingsenhet under Arbeidstilsynet. Enheten bør være et varslingssted som mottar og registrerer varslings saker. Enheten bør ha som mål å komme i en dialog situasjon med involverte parter, men bør også utstyres med myndighet til å kunne gripe inn i virksomheter, sørge for oppklaring rundt de forholdene det varsles om og med sanksjonsmuligheter overfor arbeidsgiver.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen evaluere enheten etter to år for å se om enheten fungerer etter intensjonen.»

Votering:

Forslaga frå Høgre og Venstre vart med 76 mot 20 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 13.11.13)

Presidenten: Forslag nr. 1 blir teke opp til votering. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen legge frem en evaluering av virkningene av arbeidsmiljølovens bestemmelser om varslings høsten 2009.»

Presidenten vil tru at Høgre og Venstre no ønskjer å støtte forslaget subsidiært. – Det blir bekrefta.

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti vart med 50 mot 46 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 13.11.46)

Komiteen hadde tilrådd:

Dokument nr. 8:69 (2007-2008) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Odd Einar Dørum, André N. Skjelstad og Gunvald Ludvigsen om opprettelse av en varslerenhet i Arbeidstilsynet – vedlegges protokollen.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde tilrådd:

Stortinget samtykker til godkjenning av EØS- komiteens beslutning nr. 158/2007 av 7. desember 2007 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2004/38/EF om unionsborgere og deres familiemedlemmers rett til å ferdes og oppholde seg fritt på medlemsstatenes territorium.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten har Anders Anundsen sett fram eit forslag på vegner av Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«I

Stortinget ber Regjeringen fremme nødvendige forslag for å gi Arbeidstilsynet midlertidig kontrollansvar for elevens arbeidsmiljø, jf. opplæringsloven kap. 9a, samt myndighet til å gi pålegg og sanksjonere brudd på pålegg.

II

Stortinget ber Regjeringen legge frem egen sak for Stortinget om gjennomføring og finansiering av slik midlertidig endring.

III

Stortinget ber Regjeringen legge frem egen sak for Stortinget om å opprette et eget kontrollorgan for grunnopplæringen, som skal ha ansvar for kontroll av kvaliteten i grunnopplæringen, herunder elevenes læringsmiljø, jf. opplæringsloven kap. 9a, samt kompetanse til å gi skoleeier pålegg om utbedringer og sanksjonering ved mangelfull oppfølging av pålegg.»

Det vil bli votert alternativt mellom dette forslaget og tilrådinga frå komiteen.

Komiteen hadde tilrådd:

Dokument nr. 8:77 (2007-2008) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Anders Anundsen, Jon Jæger Gåsvatn, Åse M. Schmidt og Ib Thomsen om å overføre kontrollansvaret for læringsmiljø og inneklima ved landets grunnskoler og videregående skoler midlertidig til Arbeidstilsynet – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen

og forslaget frå Framstegspartiet vart tilrådinga vedteken med 72 mot 24 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 13.13.23)

S a k n r . 7

Referat

Presidenten: Det ligg ikkje føre noko referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandla. Ber nokon om ordet før møtet blir heva? – Møtet er heva.

Møtet heva kl. 13.14.
